

De Paniek,

DOOR

C. C. DE GELDER,

Kapitein der Infanterie.

De Arcadische boschgod Pan, zoon van Zeus, en de nymph Callisto, had, volgens de sage, een zoo weinig innemend uiterlijk, dat reeds bij zijne geboorte de eigen moeder de vlucht nam. In den lateren strijd der Goden met de Titanen, wist hij laatstgenoemden met zijn kinkhoorn een geweldigen schrik aan te jagen, doch ook tegenover de menschen schijnt hij er voortdurend een boosaardig vermaak in te hebben geschept hun een doodschrik op het lijf te jagen.

Wij verstaan heden ten dage onder paniek een plotselingen, dollen, massalen schrik, voortspruitend uit werkelijk of vermeend levensgevaar, en wel van zoodanige afmeting, dat alle betere eigenschappen van den mensch tijdelijk verdwijnen. Zij breidt zich bliksemsnel uit, sleept de krachtige elementen tegen wil en dank mede en doet alle overleg en nadenken, zelfbeheersching en bewustzijn te loor gaan, zoodat slechts het instinct van persoonlijk zelfbehoud, het grofste egoïsme, overblijft.

Een menigte, die onder invloed van een panischen schrik verkeert, luistert naar niets, kan ook niet meer luisteren, vertrapt alles onder den voet, ontziet leeftijd noch kunne, schiet, slaat, vernielt, rent, schreeuwt en vlucht en heeft slechts een gedachte: tot elken prijs het gevaar ontvloden en daartoe weg van deze plek.

Men ziet dergelijke voorvallen bij schipbreuken, schouwburgbranden e. d. evengoed als in den oorlog 1).

Teneinde het verschijnsel te begrijpen, moeten wij allereerst den mensch beschouwen en in zijn hart trachten te lezen.

De zucht tot zelfbehoud is den mensch, evenals ieder levend wezen, ingeschapen en leidt hem er toe liefst het gevaar te ontgaan en een schuilplaats te zoeken 2). Als soldaat, als aangewezen strijder, kan en mag hij aan deze neiging geen gevolg geven en zoo rijst de vraag: wat hem dan weerhoudt?

1) Zelfs regeeringen zijn niet altijd aan de werking van een paniek ontsnapt. „Alles is verloren” en „vrede tot elken prijs” weerklonk ook in onze vergaderzalen. En er zijn meer veldheeren verslagen, dan legers.

2) De geheime gedachte van den strijder is: dooden, zonder gedood te worden.

Wij kunnen hierop antwoorden, dat factoren als: het verstand, het verantwoordelijkheidsbesef, de opvoeding, de begrippen van eer en plicht, het schaamtegevoel, de gehechtheid aan chefs en kameraden (solidariteit), het vertrouwen op een Hoogere leiding, het geloof in de rechtvaardigheid van de zaak, de hoop op succes, het toezicht der meerderen, het voorbeeld van anderen, wellicht somtijds ook vrees voor zware bestraffing e. d. hierbij een aanzienlijke rol spelen, den man op zijn plaats houden en hem inwendig den strijd helpen voeren tegen zijn instinct.

Wij hebben echter niet alleen te maken met den eenen mensch, doch met eene verzameling van individuen.

In zulk een menschen-verzameling zullen wij als regel aantreffen: een zeker aantal onverschrokken, sterke karakters, daarnevens een aantal bepaalde lafaards en voorts een groote meerderheid goedwillenden, die daartusschen in staan en zoowel tot het eene, als tot het andere uiterste kunnen worden gedreven.

Laat ons de psyche van zulk een gezelschap eens nader ontleden.

In een willekeurige menigte bestaat geen band. Een gemeenschappelijk doel, een gezamenlijk belang, een bepaald gevaar kunnen dezen weliswaar tijdelijk doen ontstaan, doch overigens hebben de leden met elkander slechts gemeen de natuurlijke hartstochten en instincten, een soort van grootst gemeenen deeler, die c. q. eenigszins zal worden uitgebreid, als resultaat van de natuurlijke neiging tot nabootsen.

Al wat echter daarboven of daarbuiten staat wordt, doordien het individu in de massa opgaat, wederzijds geneutraliseerd en opgeheven en komt in ieder geval niet naar voren.

Men moet er zich derhalve volstrekt niet over verwonderen, dat eene menigte geen schitterende eigenschappen vertoont, daarentegen wel een verminderd besef van verantwoordelijkheid bezit, haar macht gevoelt, zeer veranderlijk van stemming, baldadig, prikkelbaar en lichtgeloovig is, geneigdheid toont tot uitersten, spoedig onder suggestie komt en veeltijds even gemakkelijk is te leiden, als te misleiden. Een menigte roept „Hosannah” en even later „Kruisigt hem”¹⁾; zij vernielt Bastilles, vaagt tronen weg, sterft voor een idee of doet het rijk smadelijk te gronde gaan; zoo is het altijd geweest en zal het immer blijven.

Krachtige personen weten, althans indien en zoolang zij worden aangehoord (Rienzi, Artevelde), haar door sterke indrukken en prikkels te sturen, meer dan te overtuigen. Doch meer nog wordt zij beheerscht door overgeleverde denkbeelden en gevoelens, dan wel door ingehamerde leuzen; sprekende voorbeelden en uiterlijk vertoon kunnen haar wel is waar tijdelijk imponeeren, doch slechts door vaste gewoonten aan te leeren, door algemeene ontwikkeling kan zij worden verbeterd.

¹⁾ Men denke aan het plebisciet van 8 Mei 1870 en de vervallenverklaring van Napoleon III op 4 September 1870. Wat is eigenlijk de volkswil?

Een troep, een leger, staan hooger dan een menigte, immers primo zijn de gemeenschappelijke doeleinden en belangen daarbij steeds aanwezig en kunnen door een ieder worden begrepen. Voorts zijn daarin tragsgewijze de gezagscentra geplaatst, waardoor leiding en voorgaan mogelijk worden en vertrouwen in de leiding kan worden aangekweekt.

Voorts zal een langdurig samenleven een band, een saamhoorigheid, doen groeien, de vredesopleiding kan dienen om vaste gewoonten, begrippen en gevoelens in te brengen en te ontwikkelen, bewegingen tot reflexen te doen worden en, niet het minst, om den moreelen grootst gemeenen deeler te doen aanwassen en de manschappen er aan te wennen te gehoorzamen, hun lichaam te beheerschen en hunne lagere instincten te onderdrukken (ontwikkeling van de zelfbeheersching en de wilskracht).

Zijn de chefs dan bekwaam, d. w. z. niet slechts technisch, doch vooral op het gebied van geestdrift, van bezieling, van suggestie, wordt de troep door oefening, bespreking en beelden voorbereid op hetgeen haar wacht, dan zal een gevecht op zichzelf geen paniek veroorzaken 1).

Het groote gevaar schuilt echter daarin, dat de troep weer tot een menigte verwordt.

Laat ons eens nagaan, door welke omstandigheden zulks kan worden veroorzaakt of bevorderd.

1°. In het leger kan tegenzin in den oorlog bestaan, doordien de noodzakelijkheid daarvan niet, of niet meer, wordt gevoeld; ook kunnen daarin tegenstrijdige stroomingen en partijen aanwezig zijn.

2°. De chefs, de gezagscentra, bezitten geen of nog geen voldoende invloed, doordien:

a. zij niet voor hun taak berekend zijn, de tucht niet weten te handhaven, niet vertrouwd worden, den troep onbekend zijn, er te weinig omgang mede hebben;

b. zij gesneuveld of afwezig zijn, hun aantal te gering is.

3°. De onderlinge band is slechts los, doordien de troep geïmproviseerd, pas gevormd is; de vredesvorming is onvoldoende.

4°. Het zelfvertrouwen is gering of gedaald (aanhoudende nederlagen, terugtochten, wijzigingen in bevelen); men voelt in ongunstige conditie te zijn, bemerkt technischen en materieelen achterstand, verliest het vertrouwen in den einduitslag.

5°. De troep is door marschen en contramarschen, stokkingen en halten in de colonne, onvoldoende nachtrust en voeding, ongunstig weder e. d. oververmoeid, zoodat de geest de macht over het lichaam verliest.

6°. Het voorafgaand gevecht heeft den troep overprikkeld (op over-

1) Wel zullen er manschappen achterblijven, zich schuil houden, e. d. doch dit staat buiten ons onderwerp. Men dringe den soldaat het begrip overwinnen op; een gewonnen slag is er een, dien men wil gewonnen hebben (Davout bij Auerstädt, Alvensleben op 16 Aug. 1870) en het gelooven verzet nog altijd bergen.

spanning volgt, als reactie, inzinking) of moreel verbruikt, o. a. doordien groote verliezen zijn geleden, enz.

Voorts denke men aan den geringen invloed der chefs bij duisternis en het neerdrukkende van deze, aan verzuimen in den veiligheidsdienst, aan wanorde, aan alcoholica enz. enz.

Wanneer nu een of meer der bovengenoemde factoren aanwezig zijn, kan, indien ook slechts iets geschiedt: een kreet, een signaal, een toevallig schot, een hollend paard, ja nog meer futiele zaken als een loopend gerucht, een licht, een geritsel (zelfs dekens kloppen), zulks voldoende zijn om eenigen een reden te doen vinden tot vluchten, tot schreeuwen, om verwarring te zaaien. Anderen bootsen dit onmiddellijk na en zoo kan een paniek geboren worden.

Geschiedt iets ergers: een cavalerie-aanval, een tegenaanval, een vuurovervaling of hinderlaag, worden bivaks en kantonnementen overrompeld, verschijnt vijand in den rug, kortom is er iets onverwachts, waaraan werkelijk gevaar is verbonden, zoo is de paniek zelfs zeer waarschijnlijk. De lang onderdrukte, opgehoopte vrees breekt zich dan ongebreideld baan.

Absoluut zeker te verhinderen is de paniek wel nooit, doch men kan ze veelal voorkomen of vermijden; op welke wijze, ligt in het voorgaande opgesloten.

Kleine onhandigheden zijn voorts achterwege te laten. Wanneer op een critiek moment de vaandels worden teruggezonden, de artillerie in galop teruggaat, aanvoerders wegrennen om opnamestellingen uit te kiezen, kan de troep het denkbeeld krijgen, dat blijkbaar alles verloren is en men niet beter kan doen, dan het voorbeeld te volgen.

In den aanvang, op het beslissende oogenblik, is een paniek veelal nog wel te bedwingen, met het voorbeeld, een enkel woord, muziek, gesloten exercitie, door den troep te doen nederliggen, met de wapens etc.

Is dit oogenblik echter eenmaal voorbij, zoo helpt niets meer, noch vuur, noch sabel of karwats en signalen! Slechts een machtige hindernis kan de moe gerende, uitgeputte bende tot stilstand en bezinning doen komen, en gelegenheid geven haar weder te ordenen.

Men moet in de krijgsgeschiedenis naar de panieken en hare oorzaken bepaaldelijk zoeken. Niet dat zij zouden hebben ontbroken, doch men spreekt er liefst niet over, men laat ze schuil gaan achter behaalde successen, weet ook niet altijd bij welke afdeelingen, of door welke aanleiding zij uitbraken, waar immers alles zoo snel gaat.

Het behoeft echter wel geen betoog, dat het verzwijgen een gevaarlijke struisvogelpolitiek is!

Tot dusverre spraken wij nog slechts over menschen, doch dieren (paarden, muilezels) zijn evenzeer schrik- en vreesachtig, kennen evengoed de zucht tot zelfbehoud, en zijn voor panieken nog meer

vatbaar, waar immers de tempering door moreele invloeden bij deze geheel ontbreekt.

Men verbaze zich derhalve allerminst, dat de cavalerie en de treincolonnen nog heel wat erger beelden hebben te zien gegeven, dan de minder beweeglijke wapens. Bij de treincolonnen werken de zwakke encadreering en het eigen rumoer nog bijzonder mede.

En bij gevangentransporten speelt de logische tegenwerking der gevangenen een rol.

Wij willen hieronder een aantal typeerende voorvallen vermelden.

A. PANIEKEN BIJ TREINCOLONNES.

1. In den nacht van 29—30 Juni 1866 moesten het Ve, een deel van het VIe Pruisische korps en van de treinen, een nachtmarsch maken. Een eindelooze wagencolonne slingerde zich langs den weg. Daar valt, vermoedelijk uit onvoorzichtigheid, een enkel schot en wel bij een treinafdeeling met burgervoerlieden; aanstonds maken enkele spannen en wagens verschrikt keert en ijlen terug. De geleiders der daar achter volgende voertuigen, de reden dezer vlucht niet kunnende bevroeden, meenen dat het wel bevolen zal zijn en sluiten zich aan. Spoedig weerklinkt algemeen de kreet „de Oostenrijkers hebben ons overvallen en zitten ons achterna” en zodoende onstaat een wilde vlucht van honderden wagens naar Skalitz en nog verder, door Nachod, Lewin en Reinerz heen, tot Glatz, toe; onderweg hadden zich nog verschillende voertuigen er bij gevoegd. De vestingcommandant van Glatz, telegrafisch gewaarschuwd, liet de poorten sluiten en ving de meeste vluchtelingen op 1).

2. Op 15 Juli 1866, tijdens den afmarsch der Oostenrijkers uit Olmütz op Weenen, drong Pruisische cavalerie verrassend in flank en rug der brigades Cattanei en Hohendorf. Het 3e eskadron 2e Landweerhuzaren viel in een afdeeling officiersoppassers en ziekendragers, wierp deze uiteen en stortte zich toen op den onbeschermden staart der treincolonne van het VIIIe Korps, waarin een onbeschrijfelijke paniek uitbrak 2), begrijpelijk, waar men zich weerloos voelde.

3. Het Russisch Generale-stafwerk, over den oorlog met Japan, geeft een levendige beschrijving van de paniek, die op 1 Mei 1905, na den slag aan den Yalu, onder de treinen uitbrak. De troepen gingen in goede houding terug, de achterhoede onder kolonel Schwerin was uitstekend in de hand.

Achter het leger was de toestand echter minder gunstig. Aanvankelijk waren de treinen in goede orde teruggedaan; daar de troepen met het terugzenden echter te laat waren begonnen, en een marschregeling

1) Zie v. Lettow-Vorbeck 1866, II blz. 338; v. Widdern, Der Krieg a. d. rückw. Verbindungen, IV, 2, blz. 210.

2) Regensburg 1866, Letzte Kämpfe blz. 77.

voor deze colonnes ontbrak, vertoonde zich een aaneenschakeling van voertuigen van wel 20 K.M. lengte, bont dooreengemengd, zonder bevelhebber, en bijna zonder escorte, op den eenigen weg. Ook de gewondentransporten uit de verbandplaatsafdeelingen der 3e en 6e Siberische divisies en van het 9e veldhospitaal sloten zich er bij aan; sommige gewonden liepen onverbonden mede, de meesten echter werden door Chineezzen, hetzij gedragen, dan wel op tweeradige karretjes getrokken. Bij Louhouvun kwamen onderdeelen van het 22e scherpschutters-regiment, zoo uit den strijd, in de colonne. Misschien hadden zij Japansche cavalerie gezien, wellicht er melding van gemaakt, maar zeker is het, dat er in de colonne over gesproken werd. Tevens werd nu de colonne nog vermeerderd met een aantal stukrijders en paarden van eene batterij, die grootendeels door de Japanners was buitgemaakt; deze manschappen vertelden, vermoedelijk met de noodige overdrijving, wat zij hadden doorleefd. Hoe het zij, bij dit mengelmoes van menschen, paarden en voertuigen, begon meer en meer het denkbeeld omtrent eenig gevaar post te vatten.

Tegen vier uur in den namiddag, in eene engte bij Wandiatyn, klonk een kreet „in draf”, even later nog luider herhaald en terstond daarop: „Japansche cavalerie zit ons op de hielen”. De commandant van een artillerie-park gelaste „in draf” en dit was het sein voor een onbeschrijfelijke paniek. Met donderend geweld ging alles door en over elkaar heen, alles omverwerpend, verbrijzelend en verstoppend. De karretjes met gewonden volgden de beweging en strandden meest in de moerassen langs den weg; de paarden zakten in den modder, sommige voertuigen snelden terug en reden in elkaar. Iedere poging om de orde te herstellen was hopeloos. Tenslotte begonnen de treinsoldaten, teneinde nog spoediger te kunnen vluchten, alles van de voertuigen af te werpen of de spannen los te snijden en te paard te vluchten. De geheele weg lag bezaaid met uniformstukken, kisten, koffers, zakken, levensmiddelen, haver enz. En eerst 15 K.M. verder, toen alles en iedereen buiten adem was, bemerkte men, niet vervolgd te worden en keerde het verstand terug.

Merkwaardig is, hoe deze paniek op verschillende etappen-stations oversloeg, zoodat de bezettingen zelfs het vuur op denkbeeldige vijanden openden, deelen der bezetting in allerijl wegtrokken, telegraaf-bureaux werden gesloten enz. enz.

Maar het ergste was wel, dat de officieren en troepen een groot deel van hunne paarden, velduitrusting en bagage voor goed kwijt waren, de ambulances hun materieel grootendeels hadden verloren en zeker niet het minst, dat de gekwetsten deels in deerniswaardigen toestand werden teruggevonden 1).

Wij willen het hierbij laten. Voor hen, die op dit gebied gaarne nog meer wenschen te lezen, kunnen wij eene bestudeering aanbevelen van

1) Zie: Internationale Revue 1913, blz. 315.

de panieken, die tijdens den slag bij Custoza (1866) onder de treinen der Italiaansche troepen zijn uitgebroken 1).

B. PANIEK IN EEN GEVANGENENTRANSPORT.

Op 16 October 1870 gaf Soissons zich aan de Duitschers over en vielen 3500 krijgsgevangenen in hunne handen; dezen zouden den volgenden dag, onder geleide van een bataljon ($\pm$ 700 man) en een eskadron, worden weggebracht. Door allerlei toevalligheden werd de afmarsch vertraagd tot 4⁰⁰ nam., ontbrak het gros der cavalerie en besloot men, teneinde voor het invallen der duisternis Oulchy nog te kunnen bereiken, de verdere maatregelen zeer te bespoedigen, hetgeen ten nadeele van de orde kwam; o. a. werden de gevangenen niet geteld en zeer ongelijkmatig over de compagnieën verdeeld 2).

Op last van den Divisie-commandant zou echter 5 K.M. verder, bij het station Courmelles, halt worden gemaakt, de marschcolonne beter geordend en zouden de gevangenen nauwkeuriger ingedeeld worden. Daar het pleintje ter plaatse hiervoor echter veel te klein bleek, besliste de commandant, dat zulks eerst op een terrein daar voorbij zou geschieden; doch ook hiervan kwam niets, immers men vorderde slechts langzaam (vele gevangenen waren beschonken), en de compagnieën hielden onderling 400 à 800 M. afstand, zoodat een opmarsch der colonne, die 3 à 4 K.M. lengte had, veel tijd zou hebben gekost. Daarenboven vreesde men het invallen der duisternis en wenschte dus elke vertraging te vermijden.

De gevangenen liepen vermoedelijk in rijen van vijf, elke compagnie had een voor- en achtertroep. Bij Hartennes liet de commandant de geheele colonne nog eens voorbij zich trekken en begaf zich toen aan het hoofd. Men was 15 K.M. van Soissons en gedeeltelijk door het bosch van St. Jean heen, de duisternis was reeds ingevallen, toen de adjudant terug werd gezonden, om te beproeven de cavalerie op te halen, die nog altijd niet kwam. De adjudant baande zich slechts met moeite een weg langs de colonne en merkte op, dat de gevangenen voortdurend moesten worden opgedreven. Op dit oogenblik klonken eenige „hoerah's”, vertoonden zich enkele mannen in kielen aan den boschrand en vielen een paar schoten. Terstond opende de bedekking, zonder dat hiertoe eenige last was verstrekt, in alle richtingen het vuur, langs den weg, op elkaar en op de gevangenen, die deels ontvluchtten, deels plat op den grond lagen. Kortom, het was een wilde verwarring, waarin de officieren allereerst trachtten het schieten te doen ophouden; overigens kon men slechts afwachten, tot de rust wederkeerde en, eerst na een uur, had alles het bosch verlaten, behalve de bagagetrein, die er tamelijk slecht was afgekomen. Vóór deze had

1) Regensberg, Custoza blz. 55, 89.

2) C. v. Widdern, Der Krieg a. d. rückw. Verbindungen, II, blz. 9.

een peloton afgezeten huzaren gemarcheerd, waarvan de paarden zich hadden losgerukt en terug waren gerend; de treinbespanningen hadden dit nagebootst en de voertuigen lagen thans, gedeeltelijk vernield, ondersteboven; enkele paarden waren gedood.

Van de gevangenen waren er 3 à 400 ontsnapt, 4 gedood, 8 gewond; maar ook de bedekking had dooden en gewonden. De commandant liet den marsch dien nacht niet verder voortzetten, doch bivakkeerde ter plaatse, waarbij de gevangenen moesten blijven liggen en scherp bewaakt bleven. Uit Oulchy werden lantaarns, wagens en werklieden gehaald, teneinde de gekwetsten op te zoeken en de voertuigen te herstellen.

Eerst bij het aanbreken van den dag werd de marsch hervat.

C. PANIEKEN BIJ DE CAVALERIE.

1. Tegen het einde van den slag bij Trautenau (1866) ging de Pruisische reserve-cavalerie door de stad naar voren, waarvan de nauwe straten door voertuigen van allerlei aard verstopt waren. Eindelijk doorgedrongen, vond haar chef, v o n B r e d o w, geen geschikt aanvalsdoel en maakte keert, teneinde opnieuw door de stad te rijden. De hieruit voortvloeiende verwarring, het sissen der granaten, het weerklinken van het strijdrumoor in het dal, alles te zamen maakte de paarden onrustig, uit draf onstond weldra galop en het geheel ontardde in een werkelijke paniek 1).

2. Tijdens het gevecht bij Königshof (29 Juni 1866) werd dezelfde brigade van uit Pilnikau aan de 1e garde-divisie ter ondersteuning gezonden. Het 3e kurassierregiment volgde op geruimen afstand de rest der brigade, sloeg een anderen weg in en geraakte bij invallende duisternis in een moeilijk boschdéfilé. Het gerucht verspreidde zich, dat vijandelijke infanterie in de nabijheid was, de aanwezige hoofdofficier liet „keert” en „draf” blazen, met het succes, dat alles in galop viel. Het was den officieren onmogelijk de beweging te remmen, en weldra stormde alles, gelijk de wilde jacht, door de bivaks van het 1e Korps. Het hoofd der brigade had van de geheele paniek niets bemerkt 2).

3. Op 3 Juli 1866 bereikte het Beiersche cavalerie-reserve-korps (3 brigades = 28 eskadrons en 2 batterijen) onder den 70 jarigen vorst v o n T h u r n u n d T a x i s, de plaatsjes Fulda en Hünfeld. De stemming was niet hoog, immers men was bekend met de capitulatie der Hannoveranen, het eerste treffen met de Pruisen bij Dermbach had geen gelukkig verloop gehad en men voelde zich, zonder infanterie, in dit terrein zeer onzeker.

Op 4 Juli had de zware brigade tot taak, te demonstreeren tegen V a c h a; het voorste eskadron werd, doordien het zich onvoldoend

1) Regensberg, Trautenau blz. 76.

2) v. Lettow-Vorbeck 1866, II, blz. 341.

beveiligde, verrassend onder artillerie-vuur genomen (bij Quekmoor) rende terug, bracht het 1e regiment in verwarring, stortte zich daarmee op het 2e, zoodat alles, inclusief de artillerie-bedekking op hol sloeg en in dezen toestand te Fulda terugkwam.

Toch was dit nog slechts het debuut 1).

In den middag kwam het bericht in, dat de Pruisen vooruitrukten en de terugtochtslijn bedreigden; wel is waar was dit louter fictie, doch men begon overal spoken te zien en vorst Taxis, die meende Fulda zonder infanterie niet bezet te kunnen houden, besloot door het Rhöngebergte over Lütter, Hettenhausen en Gersfeld op Bischofsheim terug te gaan; een marsch alzoo van $\pm$ 30 K.M., gedeeltelijk bij duisternis.

De ruitery werd gealarmeerd en tegen 6⁰⁰ nam. ging zij in beweging; de manschappen reden, bijkans zooals zij uit de kwartieren waren gekomen; zelfs de eskadrons waren niet behoorlijk verzameld.

Het weer was slecht, de stemming in den troep zeer mismooide, vele manschappen sliepen half, anderen hadden hun leed verdronken. Om 10⁰⁰ nam bereikten de zware en de 2e lichte brigade het dorpje Gersfeld, met zeer nauwe, bochtige straten en zouden hier drenken. Nog steeds mankeerden in de eskadrons geheele afdeelingen, die overal langs drongen om op hun plaats te komen.

Op dit oogenblik kwam de order, op Brückenau terug te gaan en zich van daar met het leger, dat op Neustadt macheerde te vereenigen: Men moest dus in plaats van verder naar het Oosten, weder terug en dan naar het Zuiden. Daar vorst Taxis zich nog achterwaarts in Hettenhausen bevond, beslisten de aanwezige brigade-commandanten, dat de voorhoede, die met de artillerie ver vooruit was, naar Bischofsheim moest doormarsheren; de rest zou echter keertmaken, den weg naar Hettenhausen terugnemen en dan bij Schmalnau afbuigen. De twee voorste eskadrons kurassiers werden aangewezen om als nieuwe voorhoede op te treden en persten zich dus weder door de opgepropte straten, langs de geheele colonne heen, met het gevolg, dat verschillende onderdeelen ook den teugel wendden en zich bij deze beweging aansloten; de wanorde was derhalve reeds nu vrij algemeen. Generaal von Rummel sloeg met gedeelten der zware brigade een anderen weg in; echter de rest van deze en de lichte brigade volgden de nieuwe voorhoede en reden nu, het was inmiddels middernacht en stikdonker geworden, langs een hollen weg door de bosschen. Op dat oogenblik weerklonk in of bij Hettenhausen een signaal en op hetzelfde moment brak een razende paniek uit. Een paar ruiters riepen „de Pruisen komen”, honderden brulden dit na, de kurassiers vloden terug, op de lichte ruitery in en in een oogwenk holde de geheele massa, als bezeten, naar Gersfeld terug en vandaar in alle richtingen uiteen.

1) Regensberg, der Mainfeldzug blz. 40. Een soortgelijke vuurovervalling, met gelijk resultaat, trof de Doodshoofdhuuzaren bij Rudelsdorf (8 Juli 1866). Regensberg, Letzte Kämpfe blz. 38.

De geheele weg was met uniformstukken bezaaid, een honderdtal ruitersloozende paarden rende door de velden; van het 5e Chevauxlegers verschenen slechts 5 officieren en 150 man op uitgeputte paarden te Kissingen; zelfs tot in Würzburg, op 90 K.M. afstand, kwamen afzonderlijk en in troepjes de ruiters aangereden.

Eerst in den loop van den 5den Juli had men de 2e lichte brigade gedeeltelijk weer bijeen.

4. Tegenover een voorval als wij hier schetsten, schijnt een paniekje als in den nacht van 6/7 Augustus 1870 bij het 1e Beiersche Kurassierregiment uitbrak, onbeduidend. Eene afdeeling Pruisische Uhlanen hield dit regiment, dat rustig op den straatweg stapte, wegens de witte mantels, voor Franschen en attackeerde. De hieruit ontstane verwarring werd spoedig verholpen 1).

5. In den avond na het gevecht bij Kissingen (10 Juli 1866) deden de Beieren verassend een tegenaanval op de onbeschermden linkerflank van de Pruisische voorhoedebrigade *W r a n g e l*. Onverwacht sloeg een kogelregen o. a. in het 1e eskadron Huzaren No. 8, dat afgezet was. De Huzaren sprongen te paard, waren hunne rossinanten echter niet meer meester, renden eenige eigen infanterie-compagnieën onder den voet en konden eerst in Winkels weer verzameld worden. Het gemis aan beveiliging wreekte zich hier wel 2).

6. Ten slotte willen wij nog melding maken van eene paniek der cavalerie in het gevecht en wel op 10 Aug. 1870 aan de Maneschlucht. Het 9e Pruisische Huzarenregiment was zonder de reservisten te velde gegaan en zag dezen, tijdens den slag, op gevorderde paarden verschijnen. De regiments-commandant vormde er voorloopig een 5e eskadron uit en aldus, in colonne met drieën, stakte het regiment na 6 uur 's avonds in de dichte infanterie-massa's voor St. Hubert. Juist om dien tijd nam het vuur der Franschen zeer in heftigheid toe, de eigen infanterie ging terug en de regiments-commandant wilde zijn regiment eveneens een eindweegs achteruit plaatsen. Het signaal „Keert-marsch” werd door alle eskadrons goed opgevolgd, het daaropvolgende „Front” echter slechts door de eerste vier.

De reservisten vielen in draf, en deze werd steeds meer uitgestrekt; in de dalengte klonk het strijdrumoor dubbel hevig, de niet ingereden paarden werden wild, sloegen op hol en ten slotte joeg deze menigte, door een deel van het 4e eskadron gevolgd, in wilde vaart in de juist verzamelde infanterie-resten. Daar bovendien de weg volgepropt stond met allerlei voertuigen en handpaarden, sloten deze zich bij de cavalcade aan en vermeerderden de verwarring. Alle pogingen der officieren bleven zonder eenig resultaat en eerst toen alles buiten adem was, kwam de lawine tot stilstand 3).

1) *Kunz*, Die deutsche Reiterei blz. 69; zie ook 221.

2) *Hoening*, Mainfeldzug blz. 209.

3) *Kunz*, Deutsche Reiterei, blz. 170; *Hoening*, 24 Stunden, blz. 193.

D. PANIEKEN BIJ LOS GEORDEDE TROEPEN.

Wij mogen aannemen, dat het verhaal der overvalling van de brug bij Fontenoy (1870) den meesten onzer lezers wel bekend is en dat zij weten, hoe majoor Bernard zich genoodzaakt zag het bataljon mobiele-garden van Gard achter te laten, wegens zijne bijzondere geneigdheid tot paniek en de ellendige houding zijner officieren 1).

Minder bekend is echter het volgend voorbeeld.

1. In September 1870 traden in de Vogezen verschillende franc-tireur- en mobiele-garden-korpsen op en beproefden o. a. vernielingen der spoorbanen en andere aanslagen. In den nacht van 2/3 October hoopte kolonel Perrin van uit Raon de Duitschers in Azérailles te overvallen. Aangezien hij hierbij den straatweg wilde vermijden, werd een smal pad langs den linker Meurtheoever als marschweg gekozen, waarop de troep slechts met eenen kon gaan. De colonne was in verschillende afdeelingen gesplitst, die onderling eenigen afstand moesten houden, de nacht was stikdonker en weldra had het geheel een ongeloofelijke lengte. Plotseling klinkt in een boschje bij Baccarat een verdacht gerucht; los opgestapeld hout was aan het rollen gegaan en omgevallen. Terstond greep een onbeschrijfelijke schrik de manschappen aan, alles rende op elkaar in, schoot, maakte rechtsomkeert en toen de spits-commandant, bij zonsopgang voor Azérailles gekomen, eens ging kijken, waar de troep toch wel bleef, was de geheele colonne spoorloos verdwenen 2).

Wat met gedisciplineerde troepen reeds moeilijk kan zijn, is met ongedisciplineerde ondoenlijk.

2. Op 3 Augustus 1831 zou eene colonne, sterk 2 bataljons schutterij, onder majoor de Bosson, van uit Bergen-op-Zoom een demonstratie verrichten naar de zijde van Antwerpen. Reeds bij het eerste stuiten van de voorhoede op eene vijandelijke sectie, achtte de hoofdmacht het wenschelijk, zonder enig bevel, ook maar te gaan vuren. In Capelle verdween bovengemelde sectie en de majoor besloot hier het kantonnement te betrekken. Tijdens de besprekingen met den burgemeester, hadden tal van schutters eigendunkelijk de gelederen verlaten om te gaan eten of hun dorst te lesschen, anderen hadden de geweren aan rotten gezet en waren ingeslapen, en dit zoowel bij de veiligheidsafdeelingen, als bij het gros.

Toen het bericht kwam, dat Belgische troepen naderden, mislukte reeds aanstonds de poging om hiertegen offensief op te treden; het gros der compagnie van Dam stoof in verwarring uiteen en sleepte een der reserve-compagnieën mede. Majoor de Bosson rent terug, met zijn adjudant en een maréchaussée, en tracht de vluchtenden door goede woorden en bedreigingen tot staan te brengen. „Alles te vergeefs,

1) C. v. Widdern, Der Krieg a. d. rückw. Verbindungen, IV, 2, blz. 245.

2) C. v. Widdern, IV, 1, blz. 91.

oproerige kreten gaan uit den verwarden hoop op, een sergeant-majoor, die den majoor tot herstel der orde tracht behulpzaam te zijn, wordt met den dood bedreigd; de paniek behoudt de overhand."

Wanneer nu tijdens het verdere gevecht bovendien nog de vijandelijke sectie, waarover wij vroeger spraken, onverwacht uit een schuur te voorschijn springt, is er ook aan de andere compagnieën geen houden meer; slechts de officieren, enkele onderofficieren en eenige weinige schutters dekten den aftocht der vluchtelingen, die op Putten terugvloeiden. Achteraf bleek, dat bijna alle patronen verschoten waren 1).

Er valt uit dergelijke krijgsgesbeurtenissen heel wat te leeren.

Wie er naar verlangt meer soortelijke gevallen te leeren kennen, heeft „embarras de choix". Wij willen verwijzen naar de houding van het „provisoire" zouaven-regiment bij Châtillon (19 September 1870), samengesteld uit vluchtelingen van Sedan, recruten e. d. 2). En men leze den indruk, door deze paniek gewekt, ook eens in niet-zuiver-militaire werken 3).

Verder herinneren wij aan de paniek bij la Tuilerie, tijdens den slag bij Le Mans (11 Jan. 1871) onder de mobilisés van Bretagne „pauvres diables, arrivés depuis peu du camp de Conlie, mal armés, nullement instruits et encore moins aguerris, (qui) ont peur et lâchent pied".

En, om ook eens op een geheel ander oorlogstoneel een kijkje te nemen 4), het begin van den slag bij Chancellorsville (2 Mei 1863) ziet het XI Korps der Gefedereerden in wilde vlucht uiteen stuiven. „Es war das völlige Versagen einer mangelhaft geschulten, schlecht geführten Truppe".

Een aantal menschen, eenigzins geoefend, met wapens en in uniformen, behoeven nog heel wat meer, eer zij een leger vormen. Dit is niets nieuws.... doch het wordt weleens vergeten!

E. PANIEK BIJ TERUGTOCHT.

Een gedwongen terugtocht, voorspruitende uit een nederlaag, eindigt al licht in een paniek en dit is wel eenigzins begrijpelijk.

Het Fransche leger na Waterloo, het Oostenrijksche na Konigrätz, het is al gelijk, en ook de Russische terugtocht na Plewna II geeft dezelfde indrukken.

1) Men leze het omstandig verhaal bij Wuppermann, de Tiendaagsche Veldtocht, blz. 198.

2) Rousset III blz. 91.

3) Bijv. Sarcey, Le siège de Paris, blz. 87, of Bleibtreu, Paris 1870—71, blz. 10; voorts Ducrot, La défense de Paris I, blz. 29.

4) v. Freytag-Loringhoven, Studien über Kriegführung II, blz. 66. Ook Bull-run is zeer belangwekkend.

Daine's terugtocht door Hasselt op Tongeren onttaardde in eene vlucht 1); het Italiaansche leger, na den slag bij Adoua (1896), gaf zelfs een ontstellend beeld, tot welk een desorganisatie de paniek kan leiden 2). Zijn chef, generaal Baratieri, met den chef van den staf en den commandant der reserve, ging in één galop terug tot Addi-Kaié (70 K.M.).

Wij willen een oogenblik stilstaan bij enkele feiten uit den Turksch-Bulgaarschen oorlog (1912—1913).

1. Men denke zich in, dat het Turksche leger weinig geoefend was, dat daarin het partijwezen welig bloeide, de officieren hunne taak niet beheerschten en zeer incompleet waren. De Christenen onder de manschappen vormden geen betrouwbaar element, de reorganisatie van 1911 had het heele leger dooreengegoid; bovendien dacht men bij de mobilisatie slechts aan getallen, zoodat de korpsen allerlei detachementen, geoefenden of recruten, toegevoegd kregen. Stelt men zich nu verder voor, dat de verpleging ellendig was en dat de legerleiding zelf niet wist, wat zij eigenlijk wilde, zoo wordt het begrijpelijk, welk een prachtige voedingsbodem voor panieken hier aanwezig was.

In den nacht van 22/23 October braken deze dan ook inderdaad bij de 2e Divisie en bij de Redif-divisie Ismid uit. In den morgen van den 23sten slaat een andere redif-divisie voor een verrassend optredend Bulgaarsch bataljon op de vlucht en zoo gaat het voort, tot eindelijk de houding der 7e Divisie tot den algemeenen terugtocht dwong. Bij de massa's in Kirkkilisse brak toen een zoodanige paniek uit, dat de weinige officieren machteloos stonden. In hun wilde, dwaze vlucht bestormden de troepen de spoortreinen en dwongen deze tot afrijden; zonder slag was men geslagen 3).

2. Vooral leerrijk is echter de terugtocht der Grieksche troepen na den slag bij Larissa (1897); gedurende een drietal dagen hadden de Grieken hunne stellingen behouden, tot een bedreiging van beide vleugels hen dwong bij duisternis deze stelling te ontruimen en terug te gaan. Een ooggetuige verhaalt ons:

„De nacht was zeer donker, wij passeerden batterijen en allerlei voertuigen, maar ook vrouwen en kinderen; soldaten en burgers liepen dooreen. Ook de verschillende wapens waren vermengd en de wanorde was groot, van discipline was weinig te bespeuren, men hoorde scheldwoorden aan het adres der generaals en officieren; laatstgenoemden liepen met den drom mede, zonder eenigen invloed te bezitten.

Plotseling weerklonk een geweldig lawaai; weldra hoorde men

1) Wuppermann, Tiendaagsche veldtocht, blz. 201.

2) Luzeux, L'Italie et l'Abyssinie, blz. 59.

3) Kr. Einzelschriften, Heft 50, blz. 44 e. v. Tijdens den terugtocht na Lule-Burgas (27—30 Oct.) ontstonden soortgelijke panieken. Ook Bourbaki's leger vertoont, na den slag aan de Lisaine, bij den terugtocht, herhaalde panieken (Divisie Thornton bij Chaffois, het 18e Korps bij Joux).

aanhoudend roepen „Daar zijn de Turken” en ook op andere punten werd de kreet „Vlucht, daar komen de Turken” aangeheven.

Een onbeschrijfelijke bende, gevormd door soldaten, mannen, vrouwen en kinderen, voertuigen, paarden, ezels, ossen en buffels, rende hierop vooruit; velen vielen om niet meer op te staan. Tal van voertuigen stortten om en tot overmaat van ellende begonnen de soldaten en boeren, voor zoover zij wapens bezaten, in het wilde te schieten. Dit geweervuur duurde wel een half uur, voor het gelukte „ophouden met vuren” te doen blazen en eerst daarna bedaarde het langzamerhand.

De weg lag vol lijken van menschen en dieren en was overigens bezaaid met allerlei weggeworpen voorwerpen, met achtergelaten vuurmonden en wat niet al; de voetgangers lichtten de ruiters uit den zadel om met deze rijpaarden te kunnen vluchten.

Eenige officieren, de revolver in de vuist, deden wanhopige en vruchteloze pogingen om den menschenvloed te stuiten, zij werden meege-sleept; andere officieren echter waren eveneens den kop kwijt en hielden even hard als hunne manschappen.

De brug bij Larissa was weldra verstopt, de straten lagen vol neergevallen soldaten, die naar geen signaal of commando meer luisterden.

Eerst bij het aanbreken van den dag keerde eenige kalmte terug.

Er was geen Turk ter vervolging uitgegaan!

Waar de troepen zich te voren behoorlijk hadden gedragen, gelooven wij, dat de leiding hier wel eenige schuld treft; een nachtelijke terugtocht moet behoorlijk worden voorbereid, een achterhoede dezen dekken; voorts zal de natuurlijke reactie hier wel hebben meegewerkt en waren de troepen onder den indruk van berichten omtrent een ongunstig gevecht op den rechtervleugel.

F. PANIEK BIJ TROEPEN, DIE STERK DOOREENGERAAKT, MOREEL VERBRUIKT ZIJN, OF HUNNE OFFICIEREN HEBBEN VERLOREN.

Tegen het einde van den slag bij Colombey-Nouilly (1870) trad aan Duitsche zijde een eigenaardige terugslag in. Op het gedeelte tusschen Lauvallières en de molen van Goupillon bevonden zich, bont dooreen gemengd, een aantal compagnieën van verschillende regimenten, in hooge mate uitgeput door den bloedigen en vruchtelozen strijd tegen Bellecroix. De meeste officieren waren gevallen, en zoo begon bij het invallen der duisternis een terugwijken; alle deze overblijfselen stroomden bijeen op den straatweg, wendden zich over de heuvel van Montoy en geraakten gaandeweg in een paniek. Op dit oogenblik stelde generaal v. Bentheim zich in den weg en het gelukte hem met krachtige scheldwoorden en vervolgens, door een beroep op hun eergevoel te doen, de manschappen tot halthouden, en zelfs tot weder naar voren gaan, te bewegen. De enkele aanwezige officieren steunden hem naar mogelijkheid en weldra zag men den generaal voorop rijden, den degen

in de vuist, de brandende sigaar in den mond, en achter hem kwam, onder trommelslag en met ontplooide vaandels, een duizendtal soldaten opnieuw aangerukt 1).

De duisternis belette wel is waar een verderen aanval, het moreele succes was echter behaald.

2. Vooral de schildering, die Hoenig ons geeft, van de panieken op den Duitschen rechtervleugel bij Gravelotte (18 Aug. 1870) is hoogst merkwaardig. Wij kunnen een ieder slechts aanraden deze in haar geheel te lezen.

Men stelle zich voor, dat de Duitsche troepen zeer dooreen waren gekomen, over het geheel zonder aanvoerders waren, hunne munitie vrijwel hadden verschoten en, door den langdurigen strijd, moreel verbruikt begonnen te worden; achter de nog strijdenden bevonden zich vele „vermisten” in allerlei schuilhoeken.

Toen nu, tegen 7⁰⁰ nam. de Fransche tegenaanval de Pruisische tirailleurs terug sloeg, plantte deze schok zich op de achterzijnde troepen en vermisten op eigenaardige wijze voort. Bij Gravelotte wist men niet hoe sterk de vijand was of hoever hij was doorgedrongen. „Noch im Ungewissen darüber, ergoss sich plötzlich ein von Panik getriebener, bunter Infanteriebrei aller Regimenten, weisse, rothe, blaue Achselklappen, auf der ganzen Front südlich der groszen Strasze aus dem westlichen Waldrande gegen die feuernde, deutsche Artillerielinie. Man konnte im ersten Augenblicke nicht einmal unterscheiden, ob diese „verbrauchten Schlacken” aus Freund oder Feind beständen. Da die von Angst und Schrecken getriebenen Mannschaften, des Verstandes baar und des moralischen Haltes verlustig, laufend und schreiend sich bewegten, so hätten es immerhin französische Angreifer sein können.

In der Artillerielinie des VII. Armeekorps wurde man daher besorgt, man blickte nach rückwärts auf das II. Armeekorps, entschlossene Offiziere sprengten aus den Batterien vor, um die Lage auf zu klären. Diese erkannten nun nur deutsche kopflose Infanterie. Doch, welche Massen! Moralisch verbraucht, berührte sie weder Kommando noch Befehl. Mit gezogene Säbel fuhren verschiedene Artillerieoffiziere dazwischen, man rief ihnen zu, man werde sie mit den eigenen Geschützen niederkartätschen. Nichts half. Der Soldat ist in solchen Lagen unzurechnungsfähig. Da man die Schlacken nicht sammeln konnte, so suchte man sie hinter die Artillerie-front ab zulenken; auch das war nicht möglich. Von Angst und Schrecken getrieben, rannten die Flüchtigen in gerader Linie auf die eigenen Geschütze zu, wanden sich zwischen denselben durch, und selbst die energischen Zurufe der Kanoniere vermochten die Leuten nicht zur Vernunft zu bringen. Erst weit

1) Regensberg 1870—71, II, blz. 29. Bij de eenige sectie, die gesloten was gebleven (8/44) bevonden zich 7 vaandels van verschillende regimenten. Wij willen hier tevens herinneren aan de paniek bij deelen van het V en XI Korps (Wörth) toen het 1e Regt. Turco's den tegenaanval deed; id. I blz. 291.

hinter der Artillerielinie kamen die Leute zum Stehen, wobei Offiziere aller Waffengattungen, Generale wie Lieutenants eingriffen" 1).

Het zou ons te ver voeren, indien wij hier ook de 2^e en 3^e paniek verhaalden; leerrijk zijn zij in hooge mate. En men bedenke, dat gelijke oorzaken steeds gelijke gevolgen zullen hebben, dat geen enkel leger uit louter helden bestaat.

Deugdelijke en sterke encadreering, geen mondjesmaat, en zeker geen tekort reeds bij het tevelde gaan, is derhalve een levenseisch voor een leger.

G. PANIEK BIJ TROEPEN, DIE DOOR CAVALERIE, VUUR, GAS OVERVALLEN WORDEN, IN EEN HINDERLAAG VALLEN, ONDER INVLOED VAN DE DUISTERNIS ZIJN ENZ.

1. Toen tijdens den slag bij Custoza (1866) het gevecht ongunstig voor de Oostenrijkers dreigde te verlopen en wel op den Westvleugel, bij de brigade Benko, besloot de ritmeester von Bachtoldshcim, met zijn eskadron, langs den straatweg te chargeeren.

Juist naderde hierlangs de brigade Forli, 6 bataljons, voorop de divisie- en de brigadestaf, daarachter twee stukken geschut, alles in marschcolonne en zonder beveiliging. Men achtte zich gedekt door de voorwaarts strijdende eigen infanterie, bovendien was de colonne reeds van 3⁰⁰ voorm. op marsch, steeds met stokkingen en halten (het was thans 11⁰⁰ voorm.) en, zooals steeds weder blijkt, er komt dan een soort berusting of passieveteit over aanvoerders en minderen.

Toen nu plotseling een cavalerie-orkaan aanbruiste, maakten de staven en de artillerie keert en hielpen den vijand om de eigen infanterie uiteen te slaan en onder den voet te rijden. Een ware paniek maakte zich van de geheele colonne meester, die in de richtingen Oliosî, Monzambano en Valeggio uit elkander stoof; slechts één bataljon bleef intact en bracht de cavalerie ernstige verliezen toe 2).

2. Een voorbeeld van een paniek, als gevolg van eene vuurovervalling, geeft ons de Hooglanderbrigade bij Magersfontein (10/11 Dec.

1) 24 Stunden Moltkescher Strategie, blz. 139, 187, 192, 210. Men leze ook eens den ondergang van de brigade Grivicic bij Rudersdorf (28 Juli 1866). Regensberg, Von Skalitz bis Königgrätz, blz. 141. Op 16 Aug. 1870 verloor het halfbataljon 5, 8/35 bij Vionville in 5 minuten 8 officieren en 185 man (41 %) zonder zelf nog één schot te hebben afgegeven; geen commando werd meer opgevolgd, doch alles stormde terug achter het kerkhof en werd hier door de 3 overgebleven officieren verzameld.

2) Regensberg, Custoza, blz. 62. Von Lettow-Vorbeck (1866, II, blz. 337) verhaalt van een kleine paniek bij Schweinschädel, veroorzaakt door een vijandelijke patrolle. Tijdens de verdediging van Genua (1800) door Masséna, ziet de 97e halve-brigade, in marschcolonne een berg bestijgende, onverwachts een detachement Oostenrijksche huzaren op haar afkomen (40 man) en stuift in paniek uiteen tot Savona toe. Veroordeeld tot oplossing en tot het hechten van een rouwfloers aan het vaandel, vraagt het regiment den eerst volgenden maal voorhoede te mogen zijn en . . . strijdt als leeuwen.

1899). De brigade marcheerde in gesloten frontcolonne met compagnieën, afstand zes pas, zonder patrouilles vooruit; de regen viel bij stroomen en het was pikdonker, terwijl het terrein vol doornstruiken stond.

Doordien men bij het lichtworden niet nauwkeurig wist, hoever men gevorderd was, begon men op $\pm$ 300 M. van den vijand de logge formatie te ontwikkelen, toen plotseling een snelvuur losbarstte. „It was an awful moment, destined to haunt for ever the memories of those, who lived through that day”. Meer dan de helft der brigade, door een panischen schrik bevangen, vluchtte naar de zoeven verlaten doornstruiken en allicht nog veel verder; niet dan met de grootste moeite slaagden de officieren er in het overige gedeelte op de plaats zelve te laten liggen 1).

3. Van een gasovervalling (een tot dusverre ongebezigd strijdmiddel) waren de Engelsche troepen (23—25 April 1915) bij Yperen het slachtoffer. Het feit, dat men hiertegenover momenteel weerloos stond, zoodat de zichtbare afschuwelijke gevolgen, maken het zeer begrijpelijk, dat aanvankelijk een paniek ontstond.

4. Op 8 Mei 1889 werd in Edi het peloton Gaade door een 200-tal Atjehers uit een hinderlaag overvallen. Wel doodden de salvo's een aantal vijanden, doch zij drongen verder. Een paniek maakte zich van de soldaten meester en alles vluchtte in wilde vaart. Alleen kapitein Mollinger, korporaal Schordell en een vijftal soldaten bleven met Gaade staan 2).

En, raadselen van het menschelijk hart, het was de gevluchte compagnie, die in het volgend gevecht het moedigst streed.

5. Op 12 Augustus 1831 rukte de generaal Knotzer des avonds naar St. Truyen met eene colonne, teneinde die stad weder te bezetten; de voorhoede bestond uit een bataljon met eenige kurassiers. Het was volkomen duister, toen een voertuig de spits tegemoet kwam en aangeropen werd; het antwoord klonk den spits-commandant (een korporaal) als: de veldwacht of de veldartillerie, waarop hij ijlings terugweek op den voortroep, welks commandant wederom een zoo overdreven bericht bracht aan den luitenant, die met 20 man volgde, dat deze in den looppas terugging. De hierop volgende kurassiers, vermeenende dat de hoofdmacht vuur zou afgeven, maakten keert en vielen in galop op het voorste bataljon. Hierbij ontstond een schromelijke verwarring; op den kreet „vijandelijke cavalerie” begon een verward geweervuur in de duisternis en wierp zich het grootste gedeelte van het voorste bataljon op het volgende. Slechts met veel moeite

1) Pabst en de Gelder, De oorlog in Zuid-Afrika, blz. 122.

v. Lettow-Vorbeck, Der Krieg von 1806, I, blz. 377 geeft een voorbeeld van een met vuur overvallen marschcolonne, die uiteen stuift. Men denke ook aan de cavalerie-divisie de Forton bij Vionville (16 Aug. 1870) of het korps de Failly bij Beaumont (30 Aug. 1870).

2) Cadetten-Almanak 1891; zie ook: Booms, Neerland's Krijgsroem, of Schoemaker, Schetsen uit den Atjehoorlog II,

werd het vuur onderdrukt en hield men de verdere troepen staande; er was geen spoor van een vijand en de geheele paniek was veroorzaakt door .... een veldpostkar en een postiljon 1).

H. PANIEKEN IN KANTONNEMENTEN.

1. Bij het begin van den veldtocht 1806 was de stemming in het Pruisische leger zeer gedrukt; de slechte verpleging, het teruggaan op Weimar, de bijzonderheden over het gevecht bij Saalfeld, doch vooral ook het wantrouwen in de leiding, droegen hiertoe bij

Onder deze omstandigheden ontstond op 11 October, tegen 3⁰⁰ nam. in Jena een geweldige paniek, onder het motto, dat de Franschen dicht bij de stad waren.

In de straten ontstond een razende verwarring; sommige troepen bezetten een stelling, de Saksische artillerie werd verschrikt door een gewonden officier en rende weg, de stukken reden in elkaar, de bedieningen sneden de spannen los, alle wapens geraakten dooreen, cavalerie galopeerde door de straten, de generale-marsch werd geslagen, nog geordende troepen rukten uit, overal vluchtten treinen, zelfs beïjverden zich chefs het geschut te vernagelen.

Er was geen spoor van vijanden te bekennen, doch het duurde uren voor de orde eenigermate was hersteld 2).

I. DE PANIEK ALS REACTIE, OF BIJ TROEPEN, DIE NOG GEEN VIJAND HEBBEN GEZIEN.

Het is wel eigenaardig, dat, zelfs na een succesvol gevecht, de troep meer geneigd is tot een paniek, vermoedelijk als gevolg van overspanning.

In den avond van den slag bij Wagram ontstond bij een deel der Fransche troepen een paniek en rende alles naar de bruggen van Lobau; daar de wachten niemand doorlieten werkte de Donau als rem. Eenige lanciers van het leger van Aartshertog Johan waren voldoende geweest om dit succes te bereiken.

Iets soortgelijks lezen wij over den avond van den slag bij Eylau (1807) 3), terwijl over den dag na Solferino, aan Fransche zijde, hetzelfde wordt vermeld 4).

1) Wuppermann, Tiendaagsche Veldtocht, blz. 165.

2) v. Lettow-Vorbeck, der Krieg von 1806, I, blz. 281. Zie ook Hoenic, der Volkskrieg an der Loire, I, blz. 381.

3) Beiheft Mil. Wochenbl. 1904, blz. 454. Zie echter Bleibtreu, die Grosze Armee, I, blz. 185.

4) H. Dunant, Un souvenir de Solferino (18 Juni 1859). Vergelijk ook Schwein-schädel (29 Juni 1866) of de Mausebrigade der Turken na den slag bij Dhomokos (17 Mei 1897). Beiheft Mil. Wochenbl. 1901, No. 12 (artilleriepaarden, die gedrenkt zouden worden, werden voor Grieksche cavalerie aangezien); voorts de paniek bij het 2e Fransche Korps na Melegnano (1859), veroorzaakt doordien des nachts een aantal Oostenrijkers zich kwamen gevangen geven (Souvenirs militaires, Lebrun).

Een colonne Oostenrijksche gevangenen, door Fransche cavalerie begeleid, wordt door de inwoners aangezien voor het Oostenrijksche leger, dat teruggekeerd zou zijn; in een oogwenk slaat dit bericht duizendvoudig vergroot over, dringt door tot de convooien en treinen, de gewonden-transporten en verwekt een onbeschrijfelijke paniek.

De divisies van het VIIe Korps in den Boven-Elzas, de divisies van het Ve Korps, geven ons uit 1870 een voorbeeld, hoe troepen, zonder eenig gevecht te hebben medegemaakt, ontzenuwd kunnen zijn. Men sla hiervoor Zola's *Débâcle* eens op.

Wij willen thans nog een oogenblik de aandacht vragen voor: het stuiten van een paniek in den aanvang.

Het allerbeste zal wel zijn, dat de chef door zijn vooruitzien, zijne maatregelen, zijn overwicht op den troep, alle aanleiding tot paniek bij voorbaat weet te veronzijdigen.

Wanneer de generaal Trochu, in den oorlog van 1859, verneemt, dat 2 regimenten cavalerie des nachts vóór zijn front op verkenning zullen worden gezonden, geeft hij een dagorder uit: „Soldats, cette nuit on entendra probablement des coups de feu, des cris, des appels; puis vous verrez passer une cavalerie affolée.

Quoiqu'il arrive, je donne l'ordre exprès que les faisceaux ne soient pas rompus; que, sous quelque prétexte que ce soit, les hommes ne prennent pas les armes, et je rends les capitaines personnellement responsables de l'exécution stricte du présent ordre du jour”.

Wat hij voorzag gebeurde; ten 2^{oo} voorm. stortte zich een lawine op zijn bivak, onder den kreet „wij worden vervolgd”, alles onder den voet rijdend; het kostte den chefs heel wat moeite, zelfs na de waarschuwing, te beletten, dat de troepen de geweren hernamen en gingen vuren. De paniek der infanterie was echter voorkomen.

In den aanvang stuit men een paniek nog door eigen kalmte en voorbeeld.

Tijdens het gevecht bij Königinhof (1866) slaan eenige granaten in het I^e Bataljon van het 2^e Garde-regiment, dat de Zuidelijke Elbebrug moest bezetten. Majoor von Ptery liet zich daarop een leunstoel brengen aan de brug en ging hier genoegelijk een sigaar zitten rooken. Dit voorbeeld maakte een diepen indruk op de manschappen, die thans even kalm werden als hun majoor 1).

Tijdens de overvaling bij Beaumont dreigt ook het 88^e Fransche Infanterie-regiment in paniek te geraken, doch de chef, overste Demange, voorkomt dit. Hij laat terstond de geweren weder aan rotten zetten en de manschappen op twee gelederen aantreden. Dan

1) Regensberg, von Skalitz bis Königgrätz blz. 151, zie ook blz. 117.

vraagt hij om zijn paard en wapens, stijgt in alle kalmte te paard, trekt den degen en beveelt „Neemt geweer”.

De kalmte is thans zoozeer teruggekeerd, dat het regiment, onder het hevig vijandelijk artillerie-vuur, als op het exercitieveld teruggaat.

Tijdens den slag bij Champigny (2 Dec. 1870) bemerkte de generaal Blanchard, dat een regiment mobiele garden zijne officieren in den steek had gelaten, het plateau afrende en zich stortte op de Marne-bruggen.

De generaal hield geen toespraak, trok ook niet den revolver, doch wenkte zijn staf de stokken uit de wijngaarden ter hand te nemen; in een oogwenk waren allen er van voorzien en sloegen als veedrijvers op de kudde in, met het resultaat, dat bijna alle manschappen op hun plaats werden teruggejaagd en, tant soi peu, verder hun plicht deden.

Tijdens den slag bij El Caney op Cuba (1 Juli 1898) bracht de brigade-commandant Hawkins een paniek bij het 71e (New-York) vrijwilliger-regiment tot staan, doordien hij met zijn stok, en geholpen door het personeel van zijn staf, de vluchtelingen tegen wist te houden. Het betrof hier echter een smal pad, door overigens ondoorgaanbaar boschterrein 1), zoodat men ze inderdaad kon opvangen. Vervolgens liet men ze in liggende houding blijven.

In het gevecht bij Villepion (1 Dec. 1870) wankelt de 9e Compagnie van het Beiersch-Lijfregiment. Kapitein Hoffman springt op, de revolver in de hand en roept: Wie opstaat, dien schiet ik neer, mijn revolver treft zeker; of de Franschen u treffen is zeer de vraag 2). Aanstonds is de rust hersteld.

Bij Boulot (22 Oct. 1870) laat kapitein Lendorf de compagnie 2/112, die zeer overijld verspreid had, in het vijandelijk vuur halt houden, verzamelen en nog eens opnieuw verspreiden, hetgeen thans zeer rustig ging 3).

Voor St Privat doet de garde-kapitein Sell zijn compagnie, die aarzelt, midden in het vuur halt maken „Halt, richt euch! Präsentiert das Gewehr” 4).

Majoor Romswinkel, chef van het linkerhalf 9e bataljon, schijnt, bij de 2e Atjeh-expeditie iets soortgelijks te hebben gedaan; majoor Pel (rechterhalf 14e bataljon) riep, toen eenige verwarring in zijn bataljon ontstond „muziek aan het hoofd” en liet spelen 5).

Bij Arcis-sur-Aube (1814) snelt Napoleon de vluchtenden vooruit,

1) Kunz, Der spanisch-amerikanische Krieg. Een der officieren roept: „Marcheer in compagnieën of sectiën, voor mijn part afzonderlijk, maar in Godsnaam, vooruit.”

2) Kunz, Kr. Beispiele, XII, blz. 63.

3) Kunz, blz. 65.

4) Bleibtreu, St. Privat blz. 74.

5) Bruinsma, De verovering v. Atjeh's Grootte Missigit.

bereikt de brug, keert zich om en roept „Qui de vous le passera avant moi”. De stroom komt tot stilstand 1).

Wat men doet is derhalve meestal bijzaak, indien men slechts iets doet.

Wij meenen het hierbij te mogen laten.

Ook voor ons leger en onze toestanden is, uit hetgeen wij behandelden, het noodige te leeren. Wij hebben er ons toch menigmaal over verbaasd, dat betrekkelijk zoo weinig over het werkelijke in den strijd gedacht en gesproken wordt. Men vijlt wat aan de reglementen, debereert ernstig over een man, een paard, een kanon of een paar dagen oefentijd meer of minder.... hetgeen ten slotte toch slechts bisbilles zijn 2).

Echter stelle men daar tegenover eens fundamenteele kwesties als: in een troep moet samenhang zijn, het is derhalve o. a. verkeerd officieren en verder kader dooreen te schudden, als erwten in een wan; in een troep moet zelfvertrouwen zijn, hij moet door alle middelen worden bezielde;

in een troep moet een sterk en deugdelijk kader zijn, de invloed en het prestige der chefs moeten worden bevorderd;

de soldaat moet beoefenen, zien en hooren, al hetgeen hem in oorlogstijd wacht, enz. enz.

„Le coeur humain est point de départ en toutes choses de la guerre” 3)!

Ja, maar dan dienen de aanvoerders toch wel iets van dat menschelijk hart te weten, en er rekening mede te houden.

1) Houssaye 1814, blz. 307.

2) In ieder vredes-leger bestaat het groote gevaar, dat, om met Scharnhorst te spreken „die mechanischen Köpfe über Alles, was Geist und Gemüth hat, triumphiren.”

3) Voor lectuur willen wij verwijzen naar: G. le Bon, La psychologie des foules. Ardant du Picq, Etudes sur le combat.

Daudignac, Les réalités du combat.

Montaigne, Vaincre I.

Gaucher, Etude sur la Psychologie de la Troupe et du Commandement.

C. von B. K., Geist und Stoff im Kriege.

v. Freytag-Loringhoven, Die Grundbedingungen kriegerischen Erfolges.

Beiheft Mil. Wochenblatt 1899, No. 10 (Die psychologischen Elemente, Reisner von Lichtenstern) en 1904, No. 12 (Paniken).

Mil. Streitfragen, 3e Heft, Die Macht der Vorstellung im Kriege, enz. enz.

De Aanval volgens Tactische en Technische Wenken,

DOOR

W. FROGER,

Kapitein der Infanterie.

In verband met hetgeen ik waarnam bij de toepassing van T. en T. acht ik het gewenscht, de aandacht op enkele van de door mij gedane ervaringen te vestigen.

Zooals in punt 9 T. en T. staat aangegeven, moet de stormaanval met zorg tot in bijzonderheden zijn voorbereid.

Gewenscht is het, dat de aanvalsgroep van te voren repetitie houdt op een gedeelte van eene stelling, dat eene getrouwe nabootsing is van het gedeelte der vijandelijke stelling, waarop de aanvalsgroep aanvalt. Alles moet dus volgens een bepaald schema geschieden, terwijl niets aan het toeval mag worden overgelaten.

Wil men nu hebben, dat de verschillende aanvalsgroepen, volgens vastgestelde beginselen werken, — wat ook aanbeveling verdient met het oog op den steun der eigen art.^{ie}, dan moeten de groote lijnen, volgens welke de aanval geschiedt, vast staan en moet men daarin niet van T. en T. afwijken.

Natuurlijk kan de aanval op verschillende manieren geschieden en zal die aanval practisch op verschillende gedeelten van het front in de details op een andere wijze plaats hebben. Men moet dan echter aan art.^{ie} en nevangroepen melden, in hoeverre men van de norm afwijkt.

In verband hiermede acht ik het gewenscht, op onderstaande punten te wijzen:

Punt 7. T. en T. zegt, dat op geheel open terrein bij dag de storm op 50 M. wordt ingezet, en verder; heeft men de vijandelijke stelling bij dag niet tot 50 M. kunnen naderen, dan moet men verder terrein winnen bij duisternis. Dit terreinwinnen op kortere afstanden zal vaak moeten bestaan uit het geleidelijk vooruitschuiven van opeenvolgende stellingen tot den afstand van 50 M. Is dit vooruitschuiven tot op 50 M. niet mogelijk (drassig terrein, geinundeerd terrein) dan alleen mag de storm op grooteren afstand worden ingezet.

Op blz. 13 laatste alinea lezen wij:

Heeft de aanval bij dag plaats en kan vanuit de laatste stelling niet onmiddellijk tot den stormloop worden overgegaan (dat wil dus b.v. zeggen, dat de afstand tot de vijandelijke stelling grooter is dan 50 M.) dan wordt met sprongen terrein gewonnen.

In dit geval gaat eene dunne tirailleurlinie of een aantal kleine patrouilles van dekking tot dekking vooruit. Dit is dus uitzondering.

Uitdrukkelijk en terecht is dus voorgeschreven, dat die dunne tirailleurlinie of kleine patrouilles slechts vooruit gaan, indien de stormloop boven de 50 M. wordt ingezet.

Bij de toepassing van T. en T. ziet men de dunne tirailleurlinie of de kleine patrouilles óók vooruitgaan, wanneer de aanval op stormafstand wordt ingezet. Wat is nu het gevolg? Nevenafdeelingen en de eigen art.^{ie} meenen, dat de stormlinie vooruit gaat en werken in verband daarmede.

Vaak ziet men den stormloop in een vuurgevecht ontaarden. Dit is natuurlijk fout. Stormende inf.^{ie} begint geen vuurgevecht 1) voordat zij 10 M. de voorste vijandelijke loopgraaf heeft overschreden. Daar opent zij c.q. het vuur op de volgende weerstandslijn, herstelt orde en verband en neemt alleen of met behulp van de 2e linie, de volgende weerstandslijn. In het uitzonderingsgeval, dat eene dunne tirailleurlinie of kleine patrouilles vooraf gaan, mogen deze vuren op verdedigers, die zich vertoonen.

De stormlinie moet gelijk eene cav.^{ie}-charge met een kalmen looppas volkomen gericht voorwaarts gaan. Het opsluitend gelid heeft anders geen reden van bestaan. Wordt dit gericht voorwaarts gaan niet steeds beoefend, dan komt er in de werkelijkheid niets van terecht (granaattrechterevelden).

Het opsluitend gelid heeft dezelfde taak als in de oude tijden. Men mag hiervoor dus geen willekeurige manschappen nemen, doch het moet bestaan uit kader of volkomen betrouwbare manschappen 2).

Een gelijktijdig voorwaarts gaan der 3 linies, zooals ik ook waarnam, is niet goed, en is ook niet volgens T. en T., want blz. 15 zegt, wanneer de aanvaller zijne laatste stelling tot op stormafstand van den verdediger heeft kunnen vooruitschuiven, komt de 2e linie eerst te voorschijn, wanneer de linie de vijandelijke stelling binnen dringt.

In het terrein tusschen de eigen voorste loopgraven en de vijandelijke voorste loopgraven, zijn dus geen meerdere golven tegelijk in beweging.

Hoewel zulks niet voorgeschreven staat, lijkt het mij, niet gewenscht, dat voor den storm de drie golven, waarin het bataljon verdeeld is, in de voorste lijn vereenigd worden en men vanuit die lijn begint te golven.

Practisch zal het zeer bezwaarlijk zijn de beide eerste golven tusschen de goed gedekte andere manschappen uit te voorschijn te doen komen, terwijl bovendien een vijandelijke treffer in de zwaar bezette voorste loopgraaf groote verliezen zal veroorzaken

Doelmatiger lijkt het mij de verschillende golven, voordat de storm

1) Wel kan het voorkomen, dat de man bij het handgemeen „à bout portant” op zijn tegenstander vuurt en dus de kogel een oogenblik de bajonet vervangt.

2) Indien een man niet op zijn plaats blijft moet hij bij zijn naam worden genoemd.

begint, in de achter elkaar gelegen verbindingsloopgraven op te stellen en de eigen voorste verdedigingslijn slechts door de stormlinie te doen bezetten.

Het terrein winnen der 2e en 3e aanvalslinie om de eigen voorste verdedigingslijn te bereiken, geschiedt niet door de naderingsgangen, maar over het maaiveld. Op het oogenblik, dat de stormlinie de voorste loopgraaf verlaat, schieten de 2e en 3e linie een plaats op.

Zij, die de 3 golven in de voorste loopgraaf vereenigd wenschen, doen dit uit angst, dat het vijandelijk vuur de 2e en 3e linie zal beletten, de eigen, voorste verdedigingslijn te bereiken.

Wordt door 2e en 3e linie vlot gewerkt, dan is dit bezwaar niet groot, terwijl bovendien bij den storm toch weer de toestand ontstaat, dat de golven op afstanden van 50 à 100 M. volgen en dus ook dan weer door vijandelijk vuur het volgen der voorgaande groep zou kunnen worden belet. Vóór alles wegen bij mij, voor het van-huis-uit opstellen in meerdere golven, de hiervoor aangegeven motieven het zwaarst.

Voorts bleek mij, dat ook bij de practische toepassing van T. en T. het werken in vereeniging met artillerie voor beide wapens hoogst nuttig en noodzakelijk is.

De stormaanval op de voorste lijn van den vijand verloopt in minder dan geen tijd; zal dus de eigen artillerie met haar vuur doorloopend de eigen inf.^{ie}, steunen, dan moet de verbinding met de, minstens 1000 M. achterwaarts, geplaatste art.^{ie} buitengewoon goed geregeld zijn, wil zij haar vuur in een oogwenk kunnen verplaatsen, ten einde vijandelijke tegenaanvallen te keeren en den opmarsch van vijandelijke reserves te beletten. Dit is in de praktijk niet zoo eenvoudig.

Beschikt men over geweer-mitrailleurs, dan zijn dat de mitr.^s die met de stormlinie vooruit gaan en niet de mitr.^s M. '08. De mitr.^s M. '08 zullen zoo mogelijk in achterwaartsche en zijwaartsche opstellingen met hun vuur den stormaanval steunen.

Voorts zij uit een oefeningsoogpunt nog de aandacht gevestigd op het volgende:

Ligt het in de bedoeling van den leider, dat de hoofdverdedigingslijn door den aanvaller genomen wordt, dan moet men aannemen, dat deze lijn door roffelvuur in elkaar geschoten is, terwijl de bezetting slechts uit enkele gedemoraliseerde menschen mag bestaan. Is de hoofdverdedigingslijn van eene volledige bezetting voorzien, dan mag de aanval niet gelukken. Het doen vluchten van de bezetting der hoofdverdedigingslijn, als de aanvaller op 50 M. of daar beneden gekomen is, mag niet vertoon worden.

Wil men door den verdediger een tegenaanval van uit de lijn van den tegenaanval doen gelukken, dan moeten van den aanvaller, na vermeerstering der 1e lijn, verschillende gewonden buiten gevecht zijn gesteld, teneinde een beeld van de werkelijkheid te geven.

Eenige indrukken opgedaan in eene Amerikaansche militie-veldbatterij (April en Mei 1917),

DOOR

J. W. STOUTJESDIJK,

Eerste-Luitenant der Cavalerie O. I. L.

Laat ik dadelijk beginnen met eventueele artilleristen-lezers teleur te stellen en hun mede te deelen, dat zij op specifiek artilleristisch gebied niets in deze kleine causerie zullen vinden. Het gaat mij als den huzaren officier in het grápje in de *Simplicissimus*: achter den laatsten paardenstaart wordt het mij te mathematisch. Wat mij zelf betreft, als bereden officier zag ik gedurende mijn verblijf van 7 weken in Newportnews (Virginia) en mijne dagelijksche bezoeken aan de batterij verschillende opmerkenswaardige zaken, die ik hier zoo goed mogelijk zal trachten weer te geven.

De officieren van bedoelde D. Batterij Virginische militie waren buitengemeen gastvrij en hartelijk, waarvoor ik hen dan ook zeer dankbaar ben. Dagelijks stonden b.v. paarden voor mijne vrouw en mij ter beschikking, waarvan wij met zeer veel genoegen gebruik maakten. Ook werden mij alle inlichtingen verstrekt, die ik wenschte.

Nu ter zake! Het Amerikaansche leger bestond voor de aanneming van den draft-bill uit:

1. het staande leger,
2. de (vrijwillige) militie,
3. formaties in tijd van oorlog uit vrijwilligers te vormen.

Elke staat moet in tijd van vrede eenige militie infanterie regimenten met hulpwapens leveren in verhouding tot het zielental van den staat. De afdeelingen recruteeren zich uit vrijwilligers en leken me dan ook erg incompleet. Niettemin is de toeloop in tijden van gevaar zeer voldoende en zijn de eenheden snel op oorlogssterkte te brengen. Speciaal is dit het geval in het Zuiden waar de solidariteit veel grooter is dan in het Noorden en waar de krijgsmansgeest van de groote geconfedereerden: Lee, Stonewall Jackson, Stuart, enz. nog in het volk voort leeft.

De batterij bestaat, de officieren inclus, geheel uit militie. Voor oefeningen werd de batterij in een groot kamp met 3 andere tot een regiment vereenigd, onder een hoofdofficier van de „regulars” terwijl bij elke batterij dan tevens een subaltern officier van het staande leger werd ingedeeld. De kapitein en de second in command waren zaken-

menschen, de eerste tegen de 50 jaar, de andere een dikke veertiger beiden stoere mannen. Zij en de meeste oude menschen in de batterij hadden in den Spaanschen oorlog op Cuba gevochten en kwamen nu uit Texas waarheen zij opgeroepen waren geworden gedurende de Mexicaansche troebelen. Juist weder thuis gekomen zijnde, verklaarde de United States den oorlog aan Duitschland. Bovengenoemde officieren, feitelijk op grond van hun leeftijd niet meer dienstplichtig, meldden zich echter direct weder aan. „The boys called me” zei de kapitein glimlachend tegen mij.

Want „the boys”, der traditie getrouw, kiezen hunne eigen officieren en kader, die eerst daarna voor hun speciale taak worden opgeleid. „And they seldom fail” zegt de kapitein en ik moet bekennen dat kader en officieren een flink, intelligent soort menschen waren. Deze wijze van kader-selectie heeft natuurlijk vele nadeelen, is wellicht alleen in een land mogelijk waar de stelregel geldt: „One man is as good as the other”. Een groot voordeel is echter de goede geest, die daardoor heerscht in den troep. Iedereen was hulpvaardig en dienst-bereid, ook zonder dat hij daarvoor gecommandeerd of betaald werd. Dit merkte ik al heel spoedig. Terugkomende van mijn eerste ritje wilde ik den ordonnans, die mij vergezeld had en die mijn paard en harnachement moest verzorgen, een fooritje geven zooals dat bij ons te doen gebruikelijk is. Ik gaf een halve dollar, (f 1.25) doch de man lachte vriendelijk en zeide mij dat dit niet noodig was. Het voorval vertellende aan den second in command, zeide deze mij, dat geen van de menschen in de batterij fooritjes zou aannemen.

WERVING.

De batterij was bijna geheel uit het plaatsje Hampton gerecrueteerd, hetgeen het gevoel van samenhang nog grooter maakte. Men heeft een veel beter werfsysteem dan bij ons, een systeem dat, meen ik, ook in het Engelsch-Indisch leger, althans voor zoover betreft het Inlandsch gedeelte, in gebruik is.

Het zwaartepunt, evenals bij den aankoop van paarden, ligt bij den betrokken troepenofficier. Eerst als deze een man voor den dienst bij zijn speciaal wapen goed keurt (ook voorloopig wat gezicht en gehoor betreft), keurt een militair arts op interne gebreken. Een man met lang zwaar bovenlijf en korte ronde beenen wordt dus afgekeurd voor de cavalerie, al mocht hij overigens geheel gezond zijn.

Ik heb in de 4 jaren, waarin ik als officier van werving dienst deed, gemerkt, dat de doctoren zich, voor zoover ik kan beoordeelen, uitsluitend bepalen tot het constateeren van de geschiktheid van den man voor den dienst in het algemeen op een speciale geschiktheid voor het wapen, waarvoor hij zich aanmeldt, wordt niet gelet en hoe zou dit ook anders kunnen zijn daar de doctoren de verschillende eischen van de dienstvakken niet kunnen beoordeelen. Om eens iets te noemen:

op een intelligent uiterlijk (speciaal voor Inlanders) voor cavalerie of b.v. op een breede borst voor infanterie wordt niet gelet.

DISCIPLINE.

Discipline zooals wij die kennen, is er niet bekend. Toch ging alles ordelijk en — naar mij leek — met minder wrijving dan bij ons. Het zich vrijwillig schikken naar bepaalde wetten ligt den Amerikaan in het bloed. Dit valt in de groote Amerikaansche steden — New-York b.v. — een ieder op bij de regeling van het verkeer, juist op plaatsen waar geen politie tegenwoordig is. Dat er geheel anders wordt opgetreden dan bij ons moge ondervolgend voorval illustreeren, waarvan ik getuige was.

Op een middag werden alle paarden naar een naburig veld gebracht om ze, ter bevordering van de spijsvertering, daar te laten grazen. Ieder man had 2 paarden te geleiden en ook gedurende het grazen aan een longe vast te houden. Een der recruten van de batterij wist echter beter en liet zijne paarden los, vermoedelijk in het idee dat zij toch niet weg zouden loopen en legde zich dicht daarbij in het gras. Al grazende verwijderden zich echter beide paarden en werd dit toen door een sergeant bemerkt, die er den oudsten luitenant attent op maakte. Middelerwijl hadden de paarden een zandweg, die langs het veld liep, bereikt en verwijderden zich in stap in de richting van de nabij liggende stad.

Wat zou er bij ons gebeurd zijn? De luitenant zou boos zijn geworden, de wachtmeesters hadden misschien gevloekt, en eenige mannen hadden geholpen om de paarden op te vangen. Dit laatste natuurlijk ook met de gebruikelijke luidruchtigheid. De schuldige had tenslotte „een stuk of acht” onder uit den zak gehad.

Hier geschiedde niets van dat al. De luitenant gaf den sergeant een wenk, om zich er verder niet mede te bemoeien en waarschuwde toen het slachtoffer. Deze liep de paarden achterna, die het op een sukkeldrafje zetten en, juist eenige passen voor hem uit, den zandweg afdraafden. Niemand hielp en alles ging zijn gang of er niets was gebeurd.

Ik hoorde later van den luitenant dat de man eerst na 3 uren met zijne paarden was terug gekomen, hijgend en blazend. Zijn maaltijd was hij misgelopen. De zaak was verder afgeloopen met een: „Young man, do't do that another time” en de hartgrondige verzekering van den „young man” dat het hem niet weer zou overkomen! Het typische in het optreden van den luitenant is wel de vaste overtuiging, die hij moet gehad hebben dat de recruit niets onbeproefd zou laten om de paarden weder op te vangen. Een speculeeren dus op het hooggestemd eergevoel van zijne menschen.

Wat verder de discipline zeer ten goede kwam, was wel het absoluut verbod van het gebruik van alcohol in den geheelen staat Virginië, waardoor dronkenschap, mankeeren en goed verkoopen er, practisch gesproken, niet voorkwamen.

HET KAMP.

De bouw van het kamp ging snel in zijn werk. Een soort reuzenschaaf getrokken door zes muil dieren, trok de breede hoofdwegen. Twee kleine ploegen maakten afwateringsgoten zoowel in het kamp als in het paardenbivak (picket line). Spoedig verzezen de khaki-tenten, een houten soldaten-mess met keuken (een officiersmess was er bij mijn vertrek nog niet!) en een veldsmidse. Ieder soldaat had een veldbed met matras en een electrisch lampje boven zijn bed. In alle tenten was een houten vloer.

Er werd op gas gekookt en het geheele kamp was electrisch verlicht. Typisch was een steeds brandende oven, waarin alle vuil, alle etensresten (ook vloeibare) werden verbrand, zoodat er geen vuilnisbelt en dus geen ziektekiemen-verspreidende vliegen waren.

Dit laatste vooral leek mij een bijzonder goede hygienische maatregel!

DE „PICKET LINE“.

De paarden stonden aan alle wind en weer bloot gesteld op een open veld. Bij slecht weer kreeg elk een linnen dek. Ze waren aan 3 groote parkeerlijnen vastgezet met een touwen of lederen longe. Onze Indische methode waarbij de longe, met één of meer ijzers bezwaard, door een z.g. bivakring kan glijden en dus steeds gestrekt blijft, is veel beter en voorkomt verwondingen aan de koot. Deze laatste kwamen hier dan ook vrij veelvuldig voor.

Bij mijn eerste bezoek waren de paarden juist van de horse-ranches ontvangen. Een „poor lot“! Zij hadden 3 dagen in den trein gestaan en waren al dien tijd één maal gevoerd en vermoedelijk niet gedrenkt! Deze slecht gevoede dieren in 3 maanden voor den velddienst geschikt te maken, leek me geen eenvoudige taak voor den kapitein. Gelukkig waren de meeste paarden omstreeks 7 à 8 jaar. Toch zag ik verschillende monden van om en nabij 5 jaar. De trekpaarden meest koudbloedig en gemakkelijk te behandelen. Onder de rijpaarden verschillende „cowponies“, het paard van den cowboy. Kleine gedrongen gebouwde ponies met goede schouders en krachtige lenden, kenbaar aan de kalkoenen aan de voorijzers ten einde bij het lasseeren en de daarop volgende plotselinge ophouding uitglijden te vermijden. Ook de rijpaarden hadden weinig adel en waren zeer gemakkelijk te rijden ook door de recruten. Het type van de rijpaarden was zeer verschillend. De officieren klaagden over het paardenmateriaal en kan ik me dit wel voorstellen. Ik zag trekpaarden, bestemd voor de geallieerden van veel betere kwaliteit.

De voeding was goed (12 pond haver per dag) de lichte dienst in aanmerking genomen. Gepoetst werd alleen 's ochtends.

De man die voor de voeding zorg droeg was één der oudere Sergeanten (de stable sargeant) Dit lijkt me een uitstekende maatregel. Zoo'n man is den geheelen dag in het bivak en het grootste deel daarvan tusschen

de paarden. Hij is bij alle voertijden aanwezig en waakt over den voedingstoestand van alle paarden. Het spreekt van zelf dat officieren en het overige kader dan nog speciaal op de paarden van hunne afdeeling kunnen letten: het mes snijdt zoo van twee kanten. Het resultaat bleef dan ook niet uit en de conditie van de paarden verbeterde bij den dag.

Het beslag der pas aangekomen paarden was treurig, doch het beslag bij de batterij bijna nog slechter. Er werd een normaal fabrieksijzer gebruikt met rits doch zonder lip en zonder afhelling. In den regel werden voor één ijzer 8 nagels gebruikt! Waarschijnlijk om het ontbreken van een lip te compenseeren! Uit angst voor vernagelen werd te mager genageld. Verder lag het beslag veelal te nauw. Dat daarom lustig werd geraspt is niet te verwonderen!

Goede smeden schijnen in dat deel van Amerika schaars te zijn. Ook op straat zag ik slecht beslag. Een goede smid schijnt 100 dollar (f 250) per maand te verdienen en een dergelijken prijs wil het gouvernement niet betalen. Ook in andere landen schijnt wel eens „penny wise and pound foolish” te worden gehandeld!

HARNACHEMENT.

Halsterhoofdstel. In dienst werden de paarden steeds met stalhalster en longe gereden. Ik las dat in de U. S. cavalerie naar een halsterhoofdstel wordt gezocht. Als motief werd aangehaald dat het noodig was dat „every effort should be bent toward cutting down the number of separate articles, to say nothing of the cost”. De meening dat:

- 1e. een halsterhoofdstel bij gebruik als halster niet sterk genoeg is,
- 2e. indien het b. v. in den loop van den nacht stuk getrokken wordt, de man 's ochtends ook zijn hoofdstel mist, wordt blijkbaar niet gedeeld.

Speciaal wat punt 2 betreft, las ik in een rapport dat indien zulks voorkomt de schade zeer gering en spoedig door een zadelmaker gemakkelijk te herstellen is.

Longe. Over touwen longes was men zeer ontevreden ook bij de cavalerie regimenten aan de Mexicaansche grens. Ik weet wel dat ook bij de Indische cavalerie bij een eenigszins lange manoeuvre de longes uitrafelen en, op welke wijze dan ook, dikwijls kapot en verloren gaan.

Bedoelde regimenten vroegen dan ook om lichte stalen kettingen. De moeite is echter om zoo'n ketting te vervaardigen. De „breaking strength” voor een paard van 600 K.G. moet $\pm$ 750 K.G. zijn 1). Vooral de haak schijnt moeilijk voldoende soliede te maken zijn. Verder werden het roesten en het gerammel als bezwaren genoemd. De ketting zou dan ook in een zadeltasch moeten worden opgeborgen.

Bit. In de batterij werd — ook in dienst — meest uitsluitend op trens

1) Gegevens overgenomen uit „Journal of the U. S. Cavalry Association”, fort Leavenworth, Kansas.

gereden. De oude manschappen — dikwijls farmers, althans menschen, die hun heele leven hadden gereden — reden met het cowboy-bit n.l. een enkele lichte stang met stalen of lederen kinketting. Zonderling was dat bijna iedereen met martingaal reed!

Bij de batterij had men nog het z.g. Maclellan zadel²⁾, een bokzadel als bij ons, doch van staal met leder overtrokken. Zadelkussen en zweetbladen ontbreken. De man zit op de overtrokken stegen. De beugels waren van hout, flink breed en van voren afgesloten door een lederen kap. Zij hebben het voordeel:

- 1e. licht te zijn,
- 2e. dat bij een val de lederen kap het doorschieten van den voet door den beugel belet,
- 3e. dat zij voldoende breed zijn.

Ook het 3e punt is m. i. niet te onderschatten daar b.v. bij de Indische cavalerie de model-schoen versmald moet worden, omdat hij anders, bij eenigszins grootere voeten, niet in den beugel past!

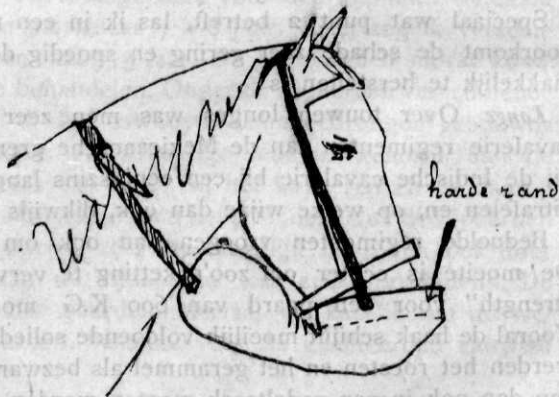

Ik heb zelf 4 weken bijna dag aan dag met dezen beugel gereden en vond hem zeer practisch.

Onze zadeltassen vindt men niet gemakkelijk. De cavalerie, waarbij ze nog niet lang schijnen ingevoerd te zijn, vraagt ook weer om de oude z.g. „saddlebags” van nevenstaand model, die ook bij de batterij in gebruik waren en ook tot de officiersuitrusting behooren. Zij worden achter op de stegen

bevestigd en hangen ter weerszijden van het zadel en hinderen den ruiter, in tegenstelling met de hooge zadeltassen, in het geheel niet.

Mondzak. De mondzak (nosebag) was buitengewoon practisch. De paarden werden er in het bivak steeds uit gevoerd. De mondzak is iets langer dan de onze van zeildoek en niet van linnen vervaardigd; naar de opening toe heeft ze een meer ellipsvormige doorsnede, terwijl aan de opening een (naar schatting) 4 cM. breede

²⁾ Naar men mij mededeelde, is bij de cavalerie een Fransch model zadel — met stegen — in beproefing.

rand is aangebracht, die met behoorlijke speelruimte om den mond van het paard sluit. Bij de opening en ter weerszijden van den bodem zijn zeildoeksche banden aangenaaid, die bij het aanbrengen van den mondzak resp. achter de ooren en om den hals worden bevestigd.

Hier voren heb ik uit mijne herinnering getracht bedoelden mondzak te schetsen. Men ziet dat de haver uit zichzelf naar de mondopening glijdt, zoodat het paard geen moeite behoeft te doen om deze machtig te worden zooals het geval is bij den ouderwetschen mondzak. Aange-teekend wordt dat de banden door een gesp voor elk paard op de vereischte lengte kunnen worden gebracht.

Onze (Indische) mondzak heeft het nadeel dat het paard er bezwaarlijk uit kan eten omdat:

1e. de opening te klein is, zoodat bij eenigszins grootere paarden de mondzak te strak om den neus sluit, waardoor het ademhalen bemoeilijkt en de temperatuur in den mondzak zeer hoog wordt. Het gevolg daarvan is dat het paard nerveus wordt en de mondzak afgenomen, ja soms losgesneden moet worden,

2e. het paard niet bij het voer op den bodem van den mondzak kan komen en dus genoodzaakt is den bodem tegen een vast voorwerp aan te duwen om dezen te bereiken. Dit laatste is niet altijd goed mogelijk tenzij de ruiters bij het paard blijft staan om te helpen, wat practisch erg bezwaarlijk is,

3e. het linnen van den mondzak niet sterk genoeg is.

De door mij geschetste mondzak ondervangt deze bezwaren. Als bewijs moge gelden dat al de nieuwe van de ranches aangevoerde paarden zonder eenige moeite aan dezen mondzak gewend werden.

Ik weid met voordacht wat meer uit over dezen mondzak, omdat bij het Indisch leger in het bivak het voer op den grond (of in het gras) voor het paard wordt neergelegd. Dit gaat goed als padi (de rijstkorrel in den halm) wordt gevoerd, doch bij het voeren van gaba (de korrel uit den halm gedorscht) — zooals regel is in Midden-Java — krijgt het paard niet de helft van zijn voeder, hetgeen hij dan juist extra noodig heeft (marschen, groote oefeningen). Met een dergelijken handigen mondzak zou dit euvel misschien voorkomen kunnen worden.

Ten slotte zij nog medegedeeld, dat 3 maal per dag uit den mondzak werd gevoerd telkens 2 KG. haver. Voor elke 12 à 14 paarden bleef één man om de mondzakken na gebruik — ongeveer na 20 minuten — af te nemen.

Deken. Onder het zadel wordt evenals bij ons een deken gebruikt (olijfkleurig). Naar mij werd medegedeeld, kan, tusschen de deken gevouwen, een tentzeil medegenomen worden, voor den eventueelen bouw van schuiltentjes.

In het vorengenoemde tijdschrift las ik een klacht van een veterinaire over de deken, die m.i. wel de moeite waard is onder de oogen van bereden officieren — speciaal in tropische gewesten — te worden gebracht. Deze paardenarts heeft gedurende een langdurig verblijf aan

de Mexicaansche grens, waar het 's zomers zeer warm en 's winters zeer koud kan zijn, waargenomen, dat bij zwaren dienst de schoft zeer spoedig haar vleezigheid verliest. Het zadel duikt nu eenigszins en de voorkanten van de stegen drukken de deken tegen den bovenkant van de schoft. In draf en stap ontstaat over de schoft een zagende beweging, die zware drukkingen vooral ook boven op de schoft doen ontstaan.

Dit alles heb ik bij groote manoeuvres (en de daarin voorafgaande concentratiemarschen) van de laatste jaren zelf ook waargenomen, vooral bij paarden met hooge schoft en bij gebruik van oude dekens.

Hij beveelt het ook door ons wel gebruikt middel aan: een riempje aan de deken naaien en dat aan den voorboom vastmaken. Het is echter een lapmiddel. De deken broeit in de hitte veel te erg en maakt de huid overgevoelig. Daarom — zegt hij: — weg met de deken en in plaats daarvan stegen-kussens. De stegen-kussens van vilt met over de geheele lengte een dunne stalen rug. De stegen-kussens 1) zouden vóór van een kap voorzien kunnen worden waarin de voorkant van den steeg past en achter om den steeg worden vastgegespt.

Deze paardenarts sluit zijn artikel met de volgende woorden: „My ideas appear to be radical but I have studied the subject day by day in the large number of sore backs under my treatment and am convinced that no improved saddle will be wholly satisfactory until we get rid of the saddleblanket”

Nu rijd ik zelf sinds 2 jaren — ook op groote marschen en manoeuvres — met een John Leckie stegenzadel en een lederen dekje en heb op de meest uiteenlopende paarden nooit drukkingen gehad. Een deken lijkt mij dan ook voor de tropen onnoodig. Alleen wordt zij door den ruiter in kantonnementen gebruikt om er op te slapen, doch dit laatste zou natuurlijk geen doorslag behoeven te geven. In hoeverre het idee goed en voor verwezelijking vatbaar is, zou wellicht bij de beproeving van het nieuw-model zadel in Indië nagegaan kunnen worden.

WAPENING, KLEEDING EN UITRUSTING.

Pistool. Officieren en de troep waren bewapend met een automatisch pistool doch zonder sabel. Te paard wordt het pistool in een laag hangend holster gedragen. Het dunne eind van den holster (waarin zich dus de loop van het pistool bevindt) wordt met een dun riempje om de dij bevestigd. Deze draagwijze heeft als voordeelen:

- a. dat men het pistool te paard gemakkelijker kan grijpen,
- b. dat het zware pistool de heup van den ruiter niet blauw slaat.

Het riempje om de dij schijnt bij het rijden niet in het minst te hinderen.

Te voet kan de holster hoog gedragen worden.

1) Bij ons wel voor hooge schoften gebruikt, doch dan met behoud van de deken.

De holster grijpt met twee klauwtjes in den linnen gordel.

Gordel. Deze gordel is van, op regelmatige afstanden geplaatste, gaatjes voorzien, waarin door middel van klauwtjes patroon-tasch, veldflesch, enz. gehangen kunnen worden.

Veldflesch. De aluminium veldflesch is zeer practisch doordat om den onderkant van de flesch een flinke groote beker zit geschoven. De beker kan er gemakkelijk van afgenomen worden.

Eetketel. Een eigenlijk eetketeltje heeft de man niet. Wel z. g. „mess kit” bestaande uit 2 bakjes die met een beugel op elkaar bevestigd kunnen worden, mes, lepel en vork passen in de bakjes, de beugel kan als handvat gebruikt worden. Het geheel, m. i. minder practisch voor den man, is zeer handig voor officieren. De prijs, 50 Amerikaansche centen, is ook gering.

De bovenkleeding is uitstekend en bestaat uit een vilten hoed, een dun wollen hemd en linnen breeches.

De hoed. Waar in Indië nu naar een vilten hoed wordt gezocht, zou het m. i. goed zijn dit Amerikaansche model eens te probeeren. De rand is stijf en slaat niet tegen het gezicht in den galop, zooals dat bij onzen bamboehoed het geval is. De rand is vrij wel vlak en kan niet worden opgeslagen (waar is dat ook voor noodig?). De hoed is licht en koel. Ik heb er zelf dag aan dag mede gereden dikwijls in een moordende hitte en beviel hij me veel beter dan de bamboehoed.

Het wollen hemd. Wij lijdten op marsch aan een jas met vrij hoogen 3-dubbelen kraag. Op zich zelf een zeer goed-kleedend stuk, is de jas te velde niet practisch. Te weinig ruimte in de borst, te weinig schouder-vrijheid en dan . . . de 3-dubbele kraag. Deze kraag wordt op marsch al gauw geopend en dan heeft men er het gevoel in als een hond met een halsband. Houdt men de kraag dicht dan wordt het boordje kletsnat. De beide andere lagen maken dan van het geheel een uitstekend „prisnitz” waaraan men echter juist dan geen behoefte heeft. Het lichte wollen hemd — ik heb er steeds in gereden — is bij alle temperaturen uitstekend en belemmert nooit de bewegingen. Een groot voordeel is, dat het gemakkelijk gewasschen kan worden en, zonder dat het gestreken wordt, beter zit dan een ongestreken jas. Op het hemd zijn 2 flinke zakken genaaid. De kraag is niet geheel liggend, doch meer als bij een modern tennishemd. Wel heeft men in Amerika een tuniek, die in veldtenuë over het hemd wordt gedragen, doch er gaan stemmen op om de jas als velduitrustingstuk te doen vervallen. In hoeverre dat in Amerika met de dikwijls lage temperaturen mogelijk is weet ik niet: in Indië zou dit m. i. de weg zijn. De jas kan dan voor uitgaan en, c. q. met een enkel versiersel, voor groot tenuë gebruikt worden.

De rijbroek. De breeches hadden een zeer goeden vorm, waren passend om de heup gemaakt en aan de taille voorzien van passanten waardoor een linnen riem geschoven kon worden; die het afzakken belette.

Overjas. Tot de uitrusting van ieder officier en soldaat behoorde, behalve een soort wollen overjas ook een regenjas van geolied linnen, de eenige stof, die werkelijk tegen zware regens beschermt.

De officieren konden al hunne uitrustingsstukken (ook kleding) uit de magazijnen betrekken.

Draagwijze van den sabel. Te Washington zag ik, dat de militie-cavalerie de sabel rechts en de karabijn links vóór aan het zadel droeg. De scheede (c. q. de loop) liep in schuine strekking van den voorboom naar den stijgriem van den man. Deze draagwijze schijnt tot vele schoftdrukkingen aanleiding te geven, las ik in de „Journal of the U. S. Cavalry Association”. Men wil nu de sabel aan de linkerzijde van het zadel met het gevest naar achteren hangen. De sabelkoker is veel langer dan bij ons. Het z.g. sabelriempje dat het slingeren van de sabel moet tegengaan, loopt van de onderzijde van den sabelkoker naar de onderzijde van den singel zooals ik hierboven heb trachten te schetsen. Wellicht dat het sabelriempje zóó beter werkt dan bij ons het geval is.

SLOTWOORD.

Over de oefeningen van den troep kan ik helaas maar weinig zeggen. De batterij diende ter bewaking van een groote scheepswerf, waarop zij 2 stukken en een zoeklicht had staan. Zij was dan ook in den regel incompleet. Daarbij beperkte de conditie van de paarden en het terrein de oefeningen tot kleine marschen en wat exercitie. Het exerceeren op teekens 1) ging vrij behoorlijk, vooropgesteld dat de helft van de batterij uit nieuwe menschen en paarden bestond.

De africhting der paarden bestond in het tam maken. Manegedressuur had niet plaats. Het resultaat was dat de rijpaarden (ik heb ze succesievelijk alle gereden) weinig wendbaar waren, doch goed voorwaarts gingen, een goeden mond hadden en zeer willig waren. Niettegenstaande er door de menschen — voor zoover ik kon waarnemen — niet werd gesprongen, kon ik met bijna alle paarden hindernissen van $\pm$ 0.80 à 1 M. gemakkelijk nemen.

Summa summarum was mijn indruk: uitstekend menschenmateriaal, uitstekende uitrusting, middelmatig paardenmateriaal en de batterij als geheel slecht geoeffend.

1) Bij het exerceeren op teekens werd ook een uitvoeringscommando (eigenlijk uitvoeringsteeken) gebruikt, hetgeen mij practisch lijkt.

Meer cavalerie.

DOOR

J. N. BRUIJN,

Majoor der Infanterie.

Met het gevaar voor oogen door sommigen in den lande voor erg ouderwetsch versleten te worden, roept een infanterist om „meer cavalerie!”

Door het schrijven van collega Verberne werden wij aangelokt om eens een infanteriestem voor meer cavalerie te laten hooren.

In het bekende artikel 1) baseert de heer Verberne zijn beperken, c. q. afschaffen der Nederlandsche cavalerie hoofdzakelijk op de volgende gronden:

1°. Te duur.

2°. Betere waar voor minder geld.

3°. Niet meer noodig in Nederland.

Sub 1°. Hierover valt veel en niet veel te twisten. De een vindt duur, wat de ander goedkoop vindt. M. i. hangt de duurte samen met de noodzakelijkheid. Nieuwe schoenen zijn tegenwoordig ook duur, doch daarom kan men toch niet op klompen gaan loopen.

Bovendien is het volstrekt geen uitgemaakte zaak, dat de cavalerie voor ons *te* duur is.

Sub 2°. Veel meer mitrailleurs, veel meer prikkeldraad, geheele regimenten wielrijders, veel minder cavalerie! Dat is nu eens recht iets voor het groote publiek! Veel niet-militairen zullen het met 'schrijvers betoog eens zijn, of echter zij, die de zaak eens ernstig aan alle kanten gaan bekijken deze leuze ook maar zoo dadelijk ronduit zullen toejuichen betwijfel ik ten zeerste.

Ik kan mij natuurlijk zeer goed een oorlogstoestand denken, waarbij de cavalerie een zeer ondergeschikte rol speelt; ja, wel gemist kan worden. Laten wij ons het leger maar in een stellingkrijg, al dan niet in het Nederlandsche polderland, vastgelopen denken.

Hiermede betreden wij tevens het gebied van:

Sub 3°. De geheele strijd gaat eigenlijk om het bestaansrecht der cavalerie in Nederland.

Hebben wij geen cavalerie meer noodig, dan zouden wij dom doen,

1) Zie Milit. Spectator 1917. Meinummer.

als wij ons geld zoo slecht gebruikten en niet meer andere zaken in de perfectie aanschaffen, waartoe onder anderen mitrailleurs en prikkeldraad behooren, doch ook meer moderne zware artillerie, vliegmachines, onderzeebooten enz. 't Is maar op welk standpunt men zich stelt; collega Verberne voelt natuurlijk veel voor mitrailleurs, en daar heeft hij gelijk in; maar een ander voelt weer veel voor vliegmachines; een derde voor moderne zware artillerie; een vierde voor uitbreiding der veld-artillerie; zoo heeft ieder van zijn standpunt gelijk. Een leger zóó modern en zóó goed uitgerust, dat het de meest ideale wenschen kan bevredigen, zullen we nooit en nergens vinden.

Nu de oorlog gebruik maakt van de geheele nieuwe wetenschap en techniek, is er zoo verbazend veel noodig, zijn de eischen zóó hoog op te voeren, dat aan alle eischen door een klein land niet kàn worden voldaan.

Sommigen, en ik vermoed onder hen collega Verberne, zien nu te veel naar enkele eischen en vergeten daardoor de andere. Het leger moet een harmonisch geheel vormen, waarin alle factoren naar evenredigheid voorkomen.

Geen der noodzakelijke elementen mag verwaarloosd worden; daardoor zou het geheel worden benadeeld.

Beschouwen wij den oorlog in het groot, strategisch, dan is de cavalerie het oog van den veldheer. Cavalerie-lichamen van eenige beteekenis, voorzien van alles, wat een moderne cavalerie behoeft als wielrijders, rijdende artillerie, mitrailleurs of machinegeweren, springmiddelen, telefoon- en overvaartsmaterieel, vliegtuigen, enz, enz. zijn noodig, ten einde 's vijands marschrichtingen vast te stellen, zijn plannen te ontdekken en eigen front en vooral vleugels te dekken. (Zie: „das Ringen um der Flanke”, in dezen oorlog).

Kruipen we van huis uit weg achter onze liniën, dan is er niet veel behoefte aan cavalerie, ofschoon ook dan voor haar nog wel een dankbare verkenningstaak is weggelegd, om den vijand te zien aankomen. Het is echter de vraag of wij dat zullen doen. Bij scherpe handhaving van neutraliteit zal zulks zeker niet gebeuren (let wel lezer, ik heb absoluut niet den tegenwoordigen toestand op het oog; ik weet niet, wat onze Opperbevelhebber zou doen, en wist ik het dan zou ik het natuurlijk toch niet verklappen).

Een oorlog van Nederland alleen tegen een groote mogendheid kan ik mij haast niet denken.

Door onze geheele geschiedenis heen, hebben wij bijna altijd oorlogen gevoerd in verband met andere Europeesche Staten. Onze legers zijn tegenwoordig geweest op de meest verschillende slagvelden van Europa (Zie b. v. om niet te ver terug te gaan, de oorlogen in het einde der 17e, der 18e en het begin der 19e eeuw).

Als wij in 1914 in den oorlog meegesleept waren, zouden onze heerscharen vermoedelijk niet alleen in het Nederlandsche polderterrein zijn opgetreden.

Wanneer men dit als vaststaand aanneemt, moeten wij er dus rekening mee houden, dat ons leger op terreinen kan komen, waar de cavalerie noodzakelijk is. Ons leger zou dan een zelfstandig onderdeel eener grootere krijgsmacht worden. Zulk een onderdeel kan het niet zonder cavalerie doen. Voor zijn strategische beveiliging en verkenning zou het cavalerie noodig hebben, zelfs meer dan tegenwoordig aanwezig is. Ik behoef zulks volstrekt niet te bewijzen, alle leerboeken over tactiek, strategie en organisatie wijzen op die noodzakelijkheid. Ook al zouden wij regimenten wielrijders hebben, gesteld dat dit uitvoerbaar is, dan nog zijn er terreinen te over waar cavalerie beter op haar plaats is. Alleen in polderland kan een wielrijder-organisatie de cavalerie vervangen, in andere terreinen moeten beide aanwezig zijn en elkaar aanvullen. (Ik behoef in dit verband slechts te wijzen op de groote prestaties der verschillende cavalerie-machten in dezen oorlog op alle oorlogsterreinen).

Beweerde ik daarjuist, dat onze strategische cavalerie (een zeer zwakke brigade) te zwak is, nog meer is dit het geval met onze tactische cavalerie. Ik kan mij als infanterist maar niet begrijpen, hoe een collega-infanterist niet het groote gebrek aan cavalerie bij een Nederlandsche divisie voelt. Eén, zegge é én, simpel eskadron! Ik behoef het eigenlijk niet te vertellen; ieder heeft het wel eens aan den lijve gevoeld; doch laten wij nogeens nagaan, wat die z.g. divisiecavalerie zoolat doen heeft.

Wanneer ik hierbij puntsgewijze het V. V. op den voet volg, zie ik in punt 33 genoemd „ordonnansen”. Niet ieder heeft organiek cavaleristen van het Eskadron Ordonnansen bij zich ingedeeld. Ik kan mij tal van opdrachten denken, waarbij aan ondercommandanten, die over geen ordonnansen der cavalerie beschikken een paar huzaren worden gegeven als ordonnansen; niet om langs een harden weg of langs een zandweg met een berm te rijden, die door wielrijders bereden kan worden, doch om dwars door het terrein en langs slechte wegen te gaan.

Het geven van ordonnansen sloop de gevechtskracht der cavalerie. Men staat er versteld van als men hun getal soms controleert.

Ik vergat nog punt 8, waar gesproken wordt van een verbindings-officier, aan wien al weer eenige ordonnansen, soms zelf een kleine cavaleriedekking moet worden gegeven. Niet altijd zal het mogelijk zijn voor den verbindingsofficier een automobiel met een motorrijder beschikbaar te stellen.

In punt 176 wordt gesproken van het optreden in kantonnementen met een ongunstig gezinde bevolking. Hoe dikwijls moet de cavalerie daar niet optreden als bereden politie.

Het hoofdstuk „Verkenningdienst” betreft eigenlijk grootendeels cavalerie, daar zij nu eenmaal het wapen is, dat daarvoor het meest geschikt is, niettegenstaande tegenwoordig ook van auto's, motorrijwielen, vliegtuigen en bestuurbare luchtschepen wordt gebruik gemaakt. (Zie punt 194).

Punt 193 vermeldt een en ander, dat wel eens vergeten wordt en toch van zoo groote beteekenis is. Juist het hier voorgeschrevene draagt er enorm toe bij, dat één eskadron divisiecavalerie te weinig is. Een voorbeeld zal dit duidelijk maken. Nemen wij aan dat een divisie in hooger verband voorwaarts rukt.

Om zich de noodige vrijheid van handelen te verzekeren, zal de Div. Ct. zijn cavalerie vooruitzenden, doch moet een gedeelte achterhouden voor de taak in punt 193 omschreven. Een half peloton is dunkt mij niet te veel, beter ware een peloton.

Volgens punt 198 kan ook aan den Ct. der Veiligheidstroepen een verkennende taak worden opgedragen; hiervoor heeft deze zeker eenige cavalerie noodig. Wij komen op dit punt bij den veiligheidsdienst terug.

Punt 209 noemt weer ordonnansen.

Punt 213 bespreekt de officierspatrouilles.

Punt 214 noemt de ordonnansen eener infanterie verkenningspatrouille.

Punt 223 behandelt de aan verkenningsdetachementen toe te voegen officierspatrouilles.

Punt 239 zegt: „door de verkenning, zowel op grooten als op kleinen afstand, wordt de taak der beveiliging verlicht, enz. De verkenning op kleinen afstand geschiedt door de met de beveiliging belaste afdeelingen”.

Daar hebben wij het weer! De infanterie is hooftzakelijk met de beveiliging belast. Haar taak wordt dus enorm verlicht door de verkenningen der cavalerie. Voor de bij veiligheidsafdeelingen ingedeelde cavalerie is het niets om eens even in een snellen gang 1 à 2 K.M. vooruit of schuin voorwaarts te gaan. Voor de infanterie is het ondoenlijk, tenzij de geheele colonne een half à driekwart uur kan wachten en stilstaan. Niets sloopt de krachten der infanterie zoo zeer als juist deze dienst, en dan moet men nog vragen hoe lang duurt het.

En nu zal toch niemand willen beweren dat, behalve in het polderland, de wielrijders overal in dezen dienst kunnen voorzien. Uit mijn 25-jarigen officiersloopbaan heb ik in allerlei verschillende terreinen van ons land de ondervinding opgedaan, dat de wielrijders het meestal niet kunnen, de cavalerie bijna altijd. En dan, de cavalerie afschaffen; ik noem het een misdaad om de infanterie dezen dienst te laten verrichten. Ik kan me maar niet voorstellen hoe infanteristen toch voorstanders kunnen zijn van vermindering of afschaffing der cavalerie. Telkens en telkens weer voel ik bij oefeningen zonder cavalerie haar gemis.

Om nu op ons chapitre van straks terug te komen, willen wij hier nog even herinneren, dat de Ct. der Voorhoede voor dit doel cavalerie vooruitzendt, doch ook een klein deel achterhoudt. Immers stel U voor, gij zijt Voorhoede Ct. en hebt van den Div. Ct. het andere, halve peloton huzaren gekregen, dan neemt ge er toch minstens een patrouille van 3 à 4 man af om eens naar een punt te rijden b.v. schuin voor U, waar ge iets meent te ontdekken, wat ge niet vertrouwt, en waarom-trent ge geen zekerheid hebt.

Ware het nu niet beter, dat ge een heel peloton huzaren hadt gekregen, en daarvan de eene helft hadt bestemd om vooruit te gaan, en de andere helft om in Uw eigen hand te hebben voor evengenoemd gebruik.

Als de Div. Ct. echter zoo royaal is, houdt hij zelf maar $\frac{1}{2}$ Esk. over om vooruit te zenden, en dat is niet veel, vooral niet als de vijand overmachtig is. Hoe gewichtig deze dienst is deelt ons de bekende Fransche cavalerie-generaal Cherfils mee. Hij schrijft, als ik mij wel herinner ongeveer het volgende: „L'exploration est nécessaire, la protection est indispensable. D'abord l'indispensable et puis le nécessaire”. In de allereerste plaats is beveiliging noodig, zij is onontbeerlijk en daarvoor hebben wij slechts één zwak eskadron. Is het wonder lezer, dat ik, tactisch gesproken, als infanterist het wel uit zou willen schreeuwen: „Meer cavalerie!”

Punt 240 zegt, dat steeds beveiliging noodig is, ook gedurende de legering, het gevecht en bij overgangstoestanden, m. a. w. steeds moet de cavalerie de infanterie hierbij helpen haar taak te verlichten. (Zie punt 239).

Punt 244 vermeldt cursief, dat de veiligheidsafdeeling bij een aanval strijdvaardig moet zijn. Dit is voor de infanterie niet mogelijk, tenminste in grootere verbanden, als er geen cavalerie is, die haar taak verlicht.

Punt 250 wijst op een zoo ruim mogelijke toebedeeling van cavalerie aan de veiligheidstroepen, wel een bewijs, dat deze haar broodnoodig hebben.

Punt 252 bespreekt het vooruitzenden der cavalerie van de Voorhoede, wijst op het achterhouden van een gedeelte (zie punt 193) en voorts op het gebruik voor het verkennen van zijwaarts gelegen punten.

Punt 258 bespreekt o. a. de zijtroepen. Hoe gewenscht het is bij een zijtroep een paar cavalisten als ordonnans of een cavalerie-patrouille in te deelen, behoeft zeker niet vermeld te worden.

Punt 263 bespreekt de groote waarde der cavalerie bij een terugtochtsmarsch. Nog meer dan bij een frontmarsch blijkt hier de waarde der cavalerie. Terugtrekken is geen bewijs van kracht. Hoe eerder men van den vijand los is, hoe liever. Vooral moet men hier overal oogen hebben, opdat de vijand ons niet het koopje levert van ons af te snijden, vóór te komen, in de flank te vallen, met vuur te verrassen e. d. aardigheden. Hoe meer cavalerie, hoe beter. Wielrijders zijn snel, hebben meer weerstandsvermogen, doch kunnen niet zoo overal komen als cavalerie, en.... hoe meer oogen in rug en flank hoe meer kans op ontsnappen.

Punt 265 e. v. behandelen de flankdekkingen.

In de eerste plaats treffen wij aan de beveiliging der flanken bij een frontmarsch, vooral voor wat de artillerie betreft. De infanterie zorgt voor vuurkracht op de flank, doch de cavalerie moet den vijand tijdig signaleeren. Voor het snel bereiken van belangrijke waarnemingspunten en voor ordonnansendienst zijn in de meeste terreinen ruiters

veel onontbeerlijker dan wielrijders. Deze cavalerie moet al weer van de voorhoede-cavalerie of van die van den Div. Ct. af. Wat blijft er tenslotte over?

De dienst der flankpatrouilles is vooral bijzonder zwaar voor infanterie. Meestal blijven zij zeer spoedig achter, tenzij de colonne verbazend langzaam marcheert. Cavalerieafdeelingen op de flanken geven een veel grootere veiligheid.

Punten 267—270 bespreken de beveiliging bij een sterke bedreiging op de flank.

Aangezien de eigenlijke flankdekking bij elkaar blijft en niet beschikt over voldoende wegen om zich naar de flank te echelonneren, zooals een voorhoede dit naar voren doet, heeft de cavalerie hier een zeer belangrijke opdracht. Zij moet schuin voorwaarts, op de flank, en schuin achterwaarts verkennen en tijdig berichten opdat de Ct. der flankdekking al de noodige maatregelen kan nemen om gereed te zijn voor het gevecht, m. a. w. zijn marschvorm op te geven. Zonder cavalerie kan het hier absoluut niet.

Punt 317 bespreekt de taak der cavalerie bij den Voorpostendienst.

Alhoewel hier niet te veel van de cavalerie wordt gezegd, kan men toch nagaan aan de hand van punt 239, 240 en het hoofdstuk Verkenningdienst, dat de cavalerie ook hier belangrijke opdrachten kan krijgen.

Wijders wijzen wij op de belangrijke taak der cavalerie bij het geleiden van krijgsgevangen transporten en konvooien (dit onderdeel is wel wat stiefmoederlijk bedield in het V. V.).

Ons rest nu nog de cavalerie in het gevecht, op het slagveld. Zeer zeker is het gebruik der z. g. Schlachten Kavallerie er niet op vooruitgegaan, maar toch ontbreekt het in dezen oorlog (n. l. in den bewegingsoorlog) niet aan cavalerieaanvallen, vooral niet bij den verkenningsdienst. En hoe kan het ook anders. Wel zijn de wapeningen overal verbazend vooruitgegaan, maar de mensch is toch mensch gebleven, en is wellicht nog wel wat zenuwachtiger geworden dan vroeger. De ledigheid van het slagveld en de verschrikkelijke uitwerking der vuurwapenen, de lange tijd gedurende welke de troepen aan de zeer ontzenuwende indrukken van den strijd zijn blootgesteld, alle deze zijn factoren, die er toe meewerken, dat de cavalerie, ongeacht hare sterkte, nog wel eens een succes kan bereiken met de wapenen, 't zij dan met de vuurwapenen, dan wel met het blanke wapen, en vooral als infanterie, artillerie of treinen in verwarring geraken, of op de vlucht slaan.

Daarenboven moet men niet vergeten, dat de moderne legers een enorme treinenmassa achter zich aanslepen en vooral veel munitie behoeven.

Ook hier wacht een vlotte, durvende, goed voorziene cavalerie een buitengewoon dankbare taak.

Ten slotte heeft men het steeds over de meer en meer toenemende bebouwing van den bodem die het gebruik der cavalerie beperkt.

Zeer zeker zal er wel eens een tijd komen, dat hierdoor het cavalerie gebruik vooral voor het gevecht enorm verminderd zal worden.

Zoover is het echter nog lang niet. Er zijn nog uitgestrekte terreinen waar de cavalerie het eenig bruikbaar wapen is voor verkenning, en waar geen wielrijders met grootere sterkte kunnen komen.

Is het eenmaal zóó ver gekomen, dan vermeen ik, dat niemand zoodom zal zijn het gebruik der cavalerie nog te bepleiten. Nu kan ik voor mijn persoon nog niet inzien, dat collega Verberne gelijk heeft, en blijf ik nog steeds voor ons leger, zoowel om strategische als tactische redenen, om meer cavalerie! roepen.

Hoe de Intendance heeft gewerkt,

DOOR

A. W. RUYTER,

Luitenant-Kolonel-Intendant.

Het is niet mijne bedoeling, de 186 bladzijden van het Verslag der Intendancecommissie over te nemen, noch om het Verslag in zijn geheel te bespreken. Slechts een paar punten eruit zou ik gaarne eenigszins belichten, niet van het standpunt van „de Intendance,” want dat is mij niet bekend, maar van het standpunt van een Intendant, die meent, dat het Verslag veel goeds bevat en voorstaat, doch uit den aard der zaak lijdt aan de kwaal van alle menschelijk werk: de onvolmaaktheid.

Een eigenaardigheid van het Verslag, zooals het namelijk van de Algemeene Landsdrukkerij kwam, is, dat het geen dagteekening draagt. Het is nu niet mogelijk zich een denkbeeld te vormen, hoe lang de Commissie heeft noodig gehad, om tot een verslag te ordenen de bouwstoffen, welke zij gedurende bijna een jaar tijds heeft verzameld, omtrent de werking van de Intendance gedurende bijna 2 jaar.

Jammer is bovendien, naar het mij toeschijnt, dat de Commissie het verzamelen van de bouwstoffen omstreeks 1 Juli 1916 heeft gestaakt. Omstreeks dien tijd toch is het door haar meermalen genoemde Voorschrift Verpleging Veldleger Oorlogstijd, '04 ingetrokken, en vervangen door een ontwerp-voorschrift — den Leidraad Verpleging Veldleger '16 — welke de werking van de Intendanten bij het Veldleger eenigermate, om met de Commissie te spreken „op losse schroeven” heeft gezet.

Ik verraad geen ambtsgeheim, door te vertellen, dat de Intendance tot taak heeft, te voorzien in de benodigheden voor de verpleging van het Leger. En dat naast — of als men wil tegenover — de zorg voor eene goede verpleging, niet minder klemmend het belang der schatkist naar voren treedt. Met andere woorden: de Intendance bestaat, om reden het Leger behoefte heeft aan een hulpdienstvak, welks leden het benodigde moeten weten aan te schaffen tegen billijken prijs. Laat men dezen prijseisch los, dan zijn Intendanten overbodig. Als het eenvoudig te doen is, om altijd te betalen, wat door verkoopers gevraagd wordt, dan kan men de onderhandelingen en bestellingen gerust overlaten aan andere officieren dan Intendanten 1). De stelling,

1). Dit geldt *mutatis mutandis* ook voor de Verplegingsofficieren.

dat men dan wel een korporaal kan nemen, wordt dan niet te gewaagd.

In het op voet van oorlog gebrachte Leger, zegt het Verslag, zijn de bij de Hoofdkwartieren en Staven ingedeelde Intendanten voor den Intendancedienst bij hun legerdeel onvoorwaardelijk verantwoordelijk aan hunne commandanten. Zij zijn namens hunne commandanten belast met het toezicht op de uitvoering van den Intendance-(verplegings)-dienst bij de onder hunne commandanten staande legerdeelen.

Zoo heeft de Commissie het bevonden, zoo was het volgens de voorschriften en zoo was het goed.

De Legerintendant was, volgens het Voorschrift '04, dat omstreeks 1 Juli 1916 vervallen is, onder de bevelen van den Commandant van het Veldleger, belast met de algemeene leiding van den verplegingsdienst bij het Veldleger. Hij was verplicht en dus bevoegd om aan de Divisie-Intendanten de aanwijzingen te geven, welke deze Intendanten noodig hadden voor de uitvoering van de door den Commandant van het Veldleger bevolen maatregelen ter verpleging van de troepen.

De Divisie-Intendant moest, volgens datzelve voorschrift, zoo noodig en voor zooveel mogelijk, aanwijzingen aan de Verplegingsofficieren geven.

Deze bepalingen werden in 1915 door het Velddienstvoorschrift bevestigd en versterkt in deze bewoordingen: iedere bevelvoerende is verplicht het verplegingspersoneel te steunen in de maatregelen, welke ten behoeve van de verpleging noodig zijn

Zoo heeft de Commissie het bevonden, zoo was het volgens de voorschriften en zoo was het goed.

Toen kwam, omtreeks 1 Juli 1916, de nieuwe Leidraad.

Daar staat wel in dat de „Commandeerende-Officieren” voor de uitvoering van den verplegingsdienst beschikken over het daartoe bestemde verplegingspersoneel, maar onder Commandeerende-Officieren worden — ook in den Leidraad — niet verstaan de Commandant van het Veldleger en de Divisie-Commandanten. Waaruit volgt, dat uit den Leidraad niet kan worden gelezen, dat deze Commandanten voor de uitvoering van den verplegingsdienst beschikken over hun Intendanten.

Aannemende dat de Leidraad op dit punt reeds lang gewijzigd had moeten zijn, bestaat er vooruitzicht, dat het woord Intendant in den Leidraad voor de verpleging van het veldleger, ook nog op een andere dan de eenige plaats zal worden genoemd waar staat, dat de Intendant de opstelling van de verplegingsvoertuigen op de aanvullingsplaats regelt.

Overigens stelt de Leidraad uitdrukkelijk vast: dat het de Commandant van het Veldleger is, die aan de Divisie-Commandanten, en dat het deze laatste Commandanten zijn, die aan de Commandeerende-Officieren de aanwijzingen geven, welke ter uitvoering van den verplegingsdienst noodig zijn.

De Legerintendant heeft dus, volgens den nieuwen Leidraad, de

algemeene leiding niet meer, en de Intendanten van het Veldleger mogen de aanwijzingen niet meer geven. Dat is het werk van hunne Commandanten geworden. „Wij verplegen niet meer, maar wij worden verpleegd” is de tweede stelling, die nu niet te gewaagd schijnt.

De Intendanten ontwerpen thans alleen nog de minuten voor de van hunne Commandanten uitgaande stukken, en collationneeren deze stukken, nadat de minuten door hunne Commandanten zijn goedgekeurd. Voor zoover mij daarvan iets bekend is geworden, doen zij dit werk met dezelfde groote toewijding en ijver, welke de commissie bij het geheele personeel der Intendance tot omstreeks 1 Juli 1916 heeft aangetroffen.

De taak van de Intendanten bij het Veldleger is, zooals uit het vorenstaande volgt, door den nieuwen Leidraad wel zeer veranderd. Het is niet meer, mag althans niet meer zijn, zooals de Commissie heeft bevonden, dat de Commandant het bevel geeft, kort en bondig, en dat de Intendant de uitvoering leidt, door de verder noodige aanwijzingen te geven, maar de Commandant beveelt en geeft tevens de verder noodige aanwijzingen.

De nieuwe Leidraad zou daarom uitmuntend aanpassen aan een voorschrift in dezen zin: De Intendant helpt zijn Commandant bij het redigeeren van aanwijzingen betreffende den Intendance-dienst, maar de nieuwe Leidraad klopt niet met de kort vóór zijne verschijning in het Velddienstvoorschrift opgenomen bepaling, dat de Commandant den Intendant steunt bij de maatregelen voor de verpleging. Daarom zal een van de twee voorschriften herzien moeten worden.

Een andere nieuwigheid van den Leidraad is, dat de Commandant van het Veldleger moet doen toezien, even als de Divisie-Commandant moet doen toezien, dat binnen de vastgestelde prijsgrenzen billijke prijzen worden besteed bij de aanschaffingen, welke gedaan worden door de zorg onderscheidenlijk van de Divisie-Commandanten en van de Commandeerende-Officieren.

Toezicht van of op last van deze Commandanten, dat billijke prijzen worden besteed buiten de vastgestelde prijsgrenzen, acht de Leidraad blijkbaar overbodig. Immers ten onrechte? En hoe weinig men binnen de vastgestelde prijsgrenzen kon blijven, zegt het Verslag in deze woorden: Een vrij algemeen geuite klacht is die nopens de ondeugdelijkheid van de prijsgrenzen, welke over het algemeen veel te laag waren en vordering noodzakelijk maakten.

De Commandant doet toezien.

Door wien, zegt de Leidraad evenwel niet.

Het kan zijn, dat de Commandant daarvoor zijn Intendant aanwijst. Maar de Intendant kan aan den Leidraad geen aanspraak op de bevoegdheid ontleenen, om het toezicht uit te oefenen, ofschoon de uitoefening van het toezicht, ook op de kosten van aanschaffingen, zijn natuurlijke taak is.

De regelingen van de prijsgrenzen droegen het opschrift „Opperbevelhebber”, in plaats van „Hoofdintendant”. Het verslag zegt hieromtrent onder Hoofdst. IIc § 2, en onder Hoofdst. IV § 3, dat de troepen door den Hoofdintendant, namens den Opperbevelhebber aan prijsgrenzen gebonden zijn. Elders in dezelfde hoofdstukken, § 3, heet het, dat de prijsgrenzen (maximumprijzen) werden vastgesteld door den Opperbevelhebber (Afd. Intendance). Hoe dat eigenlijk in elkaar zit, is der Commissie misschien niet geheel duidelijk geworden.

Maar wat de Commissie wel heel duidelijk en stellig is gebleken, is dat de prijsgrenzen:

tot allerlei bezwaren hebben geleid,
de schommelende marktprijzen niet konden volgen,
zowel in het Zuiden als in het Noorden des lands zoo veelvuldig met en zonder machtiging werden overschreden, dat de regeling vrijwel alle waarde verloor, en

hebben geleid tot eene omvangrijke briefwisseling. Bovendien nog tot een veel ernstiger gevolg van moreelen aard, n.l. dat de troepen allicht er toe komen, de door den Opperbevelhebber gegeven bevelen als van minder beteekenis te beschouwen.

„De taak van de Intendanten is niet minder klemmend, het belang der schatkist te behartigen”.

Sterker nog dan de Leidraad omstreeks 1 Juli 1916 aan de Intendanten de taak heeft ontnomen, om ter uitvoering van de bevelen hunner Commandanten aanwijzingen te geven, heeft de regeling van de prijsgrenzen omstreeks dien tijd den Intendanten de bevoegdheid ontnomen, zelfstandig de prijzen te beoordeelen en te bepalen. Uitdrukkelijker dan voorheen, is omstreeks dien tijd bepaald, dat aanvragen om overschrijding van de prijsgrenzen langs den hiërarchieken weg moeten worden ingediend, aan den Opperbevelhebber, door de Commandanten.

Werd tot dien tijd door de Intendanten voorloopig, in afwachting van de nadere machtiging, overschrijding van de prijsgrenzen goedgekeurd en toegepast, omstreeks het tijdstip, waarop de Commissie ophield bouwstoffen te verzamelen, was het met deze bevoegdheid van de Intendanten uit en moesten alle verzoeken om machtiging tot overschrijding van de prijsgrenzen uitgaan van de Commandanten.

De beslissing werd evenwel niet genomen door den Opperbevelhebber, maar door den Hoofdintendant; zij droeg wel weder het opschrift Opperbevelhebber, doch verder meestal slechts de aanvulling „Afd. Intendance, No. . . .”

Nu kan men zeggen: „het spreekt vanzelf, dat de Hoofdintendant omtrent de prijzen beslist”. Accoord, als de beslissing zoo hoog moet worden genomen. Maar waartoe de onwaarachtigheid, om een beslissing van den Hoofdintendant te laten uitgaan onder het hoofd „Opperbevelhebber” en waartoe het meten met 2 maten: den Hoofdintendant de bevoegdheid te laten, zelfstandig over prijzen te beslissen, en de andere

Intendanten ten aanzien van de prijsbepaling te stellen onder curateele van de Commandanten, die voor hen het woord moeten doen?

De regeling kan zeer wel anders, eenvoudiger zijn en toch goed.

Inderdaad moet, zooals de Commissie meent, gedecentraliseerd worden.

Het door de Commissie voorgestelde vaststellen van maximumprijzen door de Troepen-Intendanten is, evenwel m. i. eene fantasie, die, verwerkelijkt, in de uitvoering tot dezelfde bezwaren zou leiden als de regeling van prijsgrenzen door den Opperbevelhebber (Afd. Intendance). Machtiging te doen verleenen door de Divisie-Commandanten, om de prijsgrenzen te overschrijden, is, naar mijne opvatting, deze Commandanten het werk te laten blijven doen van de Intendanten, wier taak het is de belangen van de schatkist te behartigen.

Acht de Afdeeling Intendance van den Opperbevelhebber het noodig, toezicht te (doen) houden op reeds bestede of nog te besteden prijzen, dan bepale zij zich — in de tegenwoordige omstandigheden — tot het toezicht op de aanschaffingen door de Stelling- en Linie-Intendanten, zij geve den Leger-Intendant wat hem toekomt, het toezicht op de aanschaffingen door de Etappen- en Divisie-Intendanten, en zij late aan de Divisie-Intendanten het toezicht op de aanschaffingen door de Verplegingsofficieren.

Het blijve dan in de praktijk aan de Intendanten zelf overgelaten, door aanwijzingen te bepalen voor welke aanschaffingen zij voorafgaande voorstellen inwachten, en voor welke aanschaffingen zij genoeg nemen met achteraf ingediende opgaven.

Aan eenig geschrijf ontkomt men bij dergelijke regeling niet; maar een enkele repressieve Nota om inlichtingen werkt preventief voor eene volgende gelegenheid; zoo'n Nota wordt een rem, die al te gulle prijsbepaling voor het vervolg voorkomen, althans beperken kan.

Een en ander, hiervoren behandeld, zou wijziging noodig maken onder meer van de paragrafen 2, 9 en 14 van den nieuwen Leidraad. In dezen zin, dat § 2 meer worde gesteld in den geest van de punten 337, 338 en 350 van het Veldienstvoorschrift, en dat § 9 (14) ongeveer aldus worde herzien, dat de Divisie-Intendant (de Leger-intendant) toeziet, dat bij aanschaffingen door de Verplegingsofficieren (de Divisie-Intendanten) billijke prijzen worden besteed, en verder aan de Verplegings-officieren (de Divisie-Intendanten) weder de aanwijzingen geeft, welke deze ter uitvoering van hunnen dienst behoeven.

H. V. 24/8 '17.

Militair politiek Maandoverzicht.

(Afgesloten 25 Augustus 1917.)

De internationale Commissie, die de vorige maand in den Haag samenkwam in verband met de interneering der beide Duitsche duikbooten, is tot de conclusie gekomen, dat aan den Commandant van de U B 30 geen gebrek aan zeemanschap was aan te rekenen. Dientengevolge is deze boot weer door onze regeering vrijgelaten. Er is nu eene nieuwe commissie benoemd, bestaande uit een Hollandsch, een Duitsch en een Zweedsch zeeofficier, om in verband met de protesten van onze regeering, uit te maken of de torpedeering van de „Campine” en de „Amsteldijk in of buiten het gevaarlijk gebied plaats had. In het laatste geval zal de Duitsche regeering schadeloosstelling aanbieden.

Voorts heeft de Duitsche regeering de opbrenging van den stoomtrawler „Koningin Emma” op 3 Mei als onrechtmatig erkend, daar dit niet door een oorlogschip, maar door een schip onder prijsbemanning geschied was; zij heeft schadevergoeding aangeboden. De Engelsche regeering van haar kant zal de schade vergoeden, aangericht door bommen op Zierikzee.

Door beide oorlogvoerende partijen werd onze neutraliteit weer geschonden. Afgezien van neutraliteitsschendingen in de lucht, schenden de Duitschers ons gebied, doordat 7 Augustus Duitsche watervliegtuigen de VL 59 in den mond van de Westerschelde aanhielden, en een Duitsche torpedoboot zich daar later bijvoegde om een verongelukt watervliegtuig aan boord te nemen.

Van Engelsche zijde werd een schending van onze neutraliteit begaan, toen op 27 Juli een Engelsche onderzeeboot bij Texel de met Duitsche prijsbemanning varende Nederlandsche schepen „Zeemeeuw” en „Batavier II” in onze territoriale wateren aanhield. Bij de komst van Nederlandsche torpedobooten werd de Engelsche prijsbemanning teruggehaald; de schepen zijn door onze regeering ter beschikking gesteld van de rechtmatige Nederlandsche eigenaars.

Volgens Reuter heeft onze gezant te Washington verklaard, dat Nederland bereid is schepen tegen voedsel te ruilen, mits die schepen niet naar het gevaarlijke gebied zullen gezonden worden. Wij zouden 80.000 ton scheepsruimte beschikbaar stellen voor de voorziening van België, als Amerika ons levensmiddelen voor eigen gebruik wilde leveren.

In de kamer deelde de Minister van Binnenlandsche Zaken mede,

dat pl.m. 16.000 Engelsche en Duitsche krijgsgevangenen in ons land zullen worden ondergebracht. De Engelsche en Duitsche regeeringen hebben medewerking beloofd bij levering van al wat voor hunne verpleging en voeding noodig is.

In opdracht onzer regeering zal een Commissie naar Amerika gaan, om daar de belangen van den uitvoer naar Nederland te bepleiten. Een deputatie van reeders uit IJmuiden, vertrok naar Engeland om besprekingen te voeren omtrent het opzeggen van het vischcontract door Engeland.

De N.O.T. heeft er zich in Engeland over beklaagd, dat de Engelsche regeering het haar onmogelijk maakte hare taak tegenover de Nederlandsche handel en nijverheid naar behooren te vervullen, o.a. door het ongemotiveerde ophouden van een 70 tal Nederlandsche schepen. Er bestaat reden te verwachten, dat de Engelsche regeering tot een bevredigende regeling zal meewerken.

De Tweede Kamer heeft het wetsontwerp betreffende de Exportcentrale met 44 tegen 26 stemmen aangenomen.

In het Engelsche Lagerhuis vestigde Kolonel Burn de aandacht op een mededeeling, dat Nederland in 1916 22.932 ton levensmiddelen naar Engeland zond. Cecil antwoordde, dat dit cijfer tienmaal te laag was, in werkelijkheid is ruim 220.000 ton ingevoerd, waarvan ruim 130.000 ton margarine.

De bruinkool-ontginning tusschen Sittard en Heerlen van de Maatschappij Bergerode zal op groote schaal worden geëxploiteerd,

Wederom zijn op twee verschillende plaatsen in Zeeland door vliegeniers, wier nationaliteit nog niet officieel is vastgesteld, bommen geworpen.

BELGIË. Baron Beyens is afgetreden als Minister van Buitenlandsche Zaken en vervangen door den Minister-President de Broqueville, die als Minister van Oorlog vervangen werd door Generaal de Ceuninck. Deze benoeming schijnt de kans van een economisch verbond met Frankrijk te vergrooten, hetgeen voor den internationalen toestand van ons land niet gunstig zou zijn.

Bovendien is de nieuwe minister een broeder van een der leiders van de annexionistische groep van de XXIème Siècle, die onder meer een andere regeling van de Schelde-kwestie voorstaat.

Ook voor de verzoening van Vlamen en Walen zal deze benoeming niet bevorderlijk zijn.

Ook in België is een oorlogsraad ingesteld, bestaande uit 6 ministers, waarvan twee tot de oppositie behooren, n.l. Vandevelde en Heymans.

Naar eenige bladen vernemen is Jules Destrée, socialistisch kamerlid voor Charleroi, tot Belgisch gezant te Petrograd benoemd.

Graaf Greindl, oud-gezant te Berlijn is te Vorst bij Brussel overleden.

DUITSCHLAND. Als gevolg van de benoeming van den nieuwen Rijkskanselier heeft er een ministerwisseling in Duitschland plaats gehad, die echter niet zoo ingrijpend was, als door velen werd verwacht. Van het meeste belang is de benoeming van den oud-gezant in Den Haag Von Kühlmann tot opvolger van Zimmermann, als staatssecretaris van Buitenlandsche Zaken; deze heeft vroeger naar toenadering tot Engeland gestreefd en staat bekend als tegenstander van den onbeprekten duikbootoorlog. Verder is alles vrijwel bij het oude gebleven; het feit, dat de socialist August Müller tot onderstaatssecretaris van het voedingsdepartement benoemd is, is teekening, maar doet hieraan verder weinig af. Men is dan ook in Duitschland slechts matig tevreden over de uitwerking van de crisis, sommigen spreken over Michaëlis niet als van den „komenden”, maar als den „gaanden” man.

De nieuwe kanselier heeft kort na zijn benoeming een aantal vertegenwoordigers der pers bij zich ontvangen. Hij deed bij die gelegenheid onthullingen over een verdrag, dat Frankrijk heeft gesloten met Rusland van vóór de revolutie, waarbij Frankrijk's recht op Elzas-Lotharingen en het Saarbekken werd erkend.

De plaatsvervanger van den rijkskanselier Dr. Helfferich uitte zich in zeer optimistischen zin over de resultaten van den duikbootoorlog.

Uit enkele steden in West-Duitschland wordt hongertyphus gemeld.

Volgens het Berliner Tageblatt is de oogst in Brandenburg zeer slecht uitgevallen, uit andere deelen van het land luiden echter de berichten gunstig.

De veestapel in Duitschland blijkt in aantal vooruitgegaan te zijn, voornamelijk zit deze vooruitgang bij de jonge dieren, bij de volwassen dieren viel een achteruitgang in aantal van 3⁰/₁₀ te constateeren.

Het vredesverlangen blijft levendig. In Essen is een vergadering van 8000 mijnwerkers gehouden, die eindigde in een betooging voor den vrede door vergelijk en voor democratische hervormingen.

Wolff meldt, dat de buit der Centralen op 1 Augustus bedroeg o. a. 3 millioen gevangenen, ruim 12.000 kanonnen, 8000 mitrailleurs, enz. De oppervlakte van de bezette gebieden bedraagt 548.800 vierkante K.M., dus meer dan de oppervlakte van het Deutsche Rijk.

Als represaille-maatregel voor het werpen van bommen op Fransche steden hebben Fransche vliegeniers bommen op Frankfurt a Main geworpen.

In het bezette Polen is onrust verwekt door de arrestatie van Pilsodski, den Commandant der Poolsche legioenen, die beschuldigd wordt met Rusland te heulen en van zijne legioenen een geheime militaire organisatie te maken. De ware reden schijnt te zijn de eedsweigering der Poolsche legioenen, die geen wapenbroederschap met Duitschland wilden zweren. In hoeverre Von Beseler in dezen tactisch opgetreden is, valt lastig te beoordeelen, zeker niet handig is

het optreden van de „Onafhankelijke Commissie voor eenen Duitschen vrede” die op een vergadering te Berlijn verklaarde, dat aan de stichting van een zelfstandig Polen niet gedacht mocht worden, dat het Duitsche Rijk de hand moest leggen op de Russische staatsdomeinen en dat de binnenlandsche ontwikkeling van Polen voorloopig volstrekt achterwege moest blijven.

In Duitsch-Oost-Afrika vervolgen de Belgische troepen de troepen van den Duitschen Majoor *Wintgens* in de richting van Moeanza, een haven aan het Victoria-meer. In het Z. O. van de kolonie werken Belgen en Engelschen samen, om de hoofdmacht der Duitschers vast te houden.

De nieuwe staats-secretaris van Buitenlandsche Zaken *von Kühmann* verklaarde in de Centrale Commissie van den Rijksdag, dat hij na rijp overleg meende, dat men het laatste jaar van den oorlog ingaat.

Bij de bespreking van de vredesvoorstellen van den Paus deed de Rijkskanselier mededeelingen over een verdeelingsplan van Turkije door de Entente in 1915.

Een incident over de verklaring van den Rijkskanselier naar aanleiding van de vredesresolutie op 19 Juli 1917 van de meerderheidspartijen van den Rijksdag werd opgehelderd

Graaf *Bernstorff* zal worden benoemd tot gezant te Constanti-nopel.

OOSTENRIJK-HONGARIJE. De Oostenrijksche bladen hebben de toenadering tot Oostenrijk, die uit Lord *Cecil's* rede bleek, beantwoord door er op te zinspelen, dat, als daarmee een poging tot vrede bedoeld was, Oostenrijk wel genegen zou zijn, Engeland wat tegemoet te komen. Echter is het bij deze wederzijdsche toenadering op papier gebleven.

De Kabinetscrisis is nog niet opgelost. *Von Seidler* heeft medegedeeld, dat hij belast is met de vorming van een definitief kabinet en heeft besprekingen met de verschillende partijleiders gehouden. De Duitsch-nationalen, de Slovenen en Oekrainers verklaarden zich bereid in het kabinet zitting te nemen; de Christelijk-Socialen wilden het kabinet wel steunen, maar tenslotte hebben de Polen geweigerd hun steun aan het ministerie te geven. Men is onder de Polen verbitterd over de arrestatie van *Pilsodski* (zie onder Duitschland) en verwijt de regeering, dat zij nog steeds niet het beloofde burgerlijke bestuur in Galicië heeft ingevoerd. Daarmede is de poging tot vorming van een parlementair ministerie mislukt en zal *Von Seidler's* ambtenaren-ministerie aanblijven. Men mag echter betwijfelen of dit ministerie zal weten stand te houden als het parlement weer bijeenkomt. Ook in Hongarije stond de regeering niet vast, *Tisza's* Nationale Arbeiderspartij begint uiteen te vallen; op deze wijze zou misschien een meerderheid in het parlement te krijgen zijn voor algemeen kiesrecht en

een ontbinding van het huis van afgevaardigden kunnen worden vermeden.

Graaf Esterhazy trad tenslotte af als minister-president in Hongarije en is opgevolgd door Alexander Wekerle. Deze zal waarschijnlijk dadelijk bij het begin der herfstzitting een kiesrechtontwerp bij het Huis van Afgevaardigden indienen.

De conferentie te Praag, waar Tsjechen en Zuid-Slaven elkaar ontmoeten zouden, is mislukt; naar aanleiding van een artikel in een Tsjechisch agrarisch blad zijn de Sloveensche afgevaardigden direct na hunne aankomst in Praag weer vertrokken, ook de Oekrainers zijn daarna niet naar Praag gekomen. De breuk tusschen de Oostenrijksche Noord- en Zuidslaven schijnt nu volkomen. De Tsjechen streven naar absolute onafhankelijkheid; in de Zuid-Slavische landen wordt geijverd voor de stichting van een rijk, dat alle Serviërs, Kroaten en Slovenen omvatten zou, al of niet onder den scepter van den Oostenrijkschen keizer. In het eerste geval zou het een breken zijn met het Oostenrijksch-Hongaarsch dualisme en de vorming van een drievoudige organisatie in de Donau-monarchie beteekenen, waarvoor reeds vóór den oorlog stemmen in Oostenrijk opgingen. (Vergel. Mil. pol. Maandoverzicht van Juli 1914). Men meldt echter, dat de Mohammedaansche onderdanen in die landen wel een autonomie van Bosnië-Herzegowina wenschen, maar zich tegen een aansluiten bij andere Zuid-Slavische landen verklaarden.

In Weenen is een conferentie bijeengekomen van afgevaardigden der centrale rijken, om te onderhandelen over een oeconomisch verbond na den oorlog, als tegenhanger tegen het oeconomisch verbond, dat de Entente Staten sloten. In Oostenrijk is men echter weinig ingenomen met een zoo nauwe aansluiting met Duitschland.

De stakingen in Weenen zouden geëindigd zijn, de trams zouden weer rijden. De pers-commissie in het Huis van Afgevaardigden zal de regering verzoeken, de politieke censuur af te schaffen en de militaire censuur wettelijk te regelen.

Generaal Von Kövess is door den keizer tot veldmaarschalk benoemd.

ITALIË. Sonnino heeft Londen bezocht; in de pers wordt aan dat bezoek groote beteekenis gehecht. Men hoopte, dat het hem daar zou gelukken de oorlogsdoeleinden van Italië door de geallieerden te doen erkennen, daar men meende dat de Italiaansche belangen door de Entente verwaarloosd werden. Inderdaad meldt nu de Stampa, dat op de conferentie te Londen het standpunt van Italië over de verdeeling van Oostenrijk-Hongarije werd goedgekeurd en overeenstemming met Servië werd bereikt aangaande de vraagstukken van de Adriatische zee.

Italië schijnt langzamerhand een Zuid-Slavisch Rijk te zullen willen aanvaarden, nu op Korfu de stichting van een rijk van Serviers, Kroaten en Slovenen, werd besloten. De imperialistische pers, b.v. de

Corriere della Sera begint toe te geven, zij wil de Zuid-Slavische beweging steunen en haar daardoor in aansluiting met Italië brengen.

Afgevaardigden van den Russischen Raad van Arbeiders en Soldaten hebben Rome en Milaan bezocht en zijn in eerstgenoemde plaats door Bissolati verwelkomd en toegesproken.

De officieele socialisten zullen te Stockholm vertegenwoordigd worden, maar wenschen niet, dat de reformistische partij afgevaardigden zendt. De Russische gedelegeerden trachtten tusschen beide partijen te bemiddelen. De officieele socialisten hebben met een algemeene staking in Italië gedreigd, indien de vredesvooruitzichten er in den herfst niet beter op worden, zij eischen een onmiddelijken vrede tot elken prijs.

De vroegere minister-president Giolitti voert een zeer actieve vredespropaganda.

De graanoogst is volgens den commissaris-generaal van de levensmiddelenvoorziening slechter uitgevallen dan het vorige jaar. Bepanking der graanverstrekking blijkt dus noodzakelijk.

De Paus heeft 14 Aug. een nieuwe poging tot vredesbemiddeling gedaan bij oorlogvoerenden. De paus wijst in zijn voorstel op de verklaringen, onlangs door de leiders der oorlogvoerende regeeringen afgelegd, die naar zijn meening bewijzen, dat hunne inzichten niet zoo veruiteenloopen als men wel aanneemt. De paus stelt voor geen inlijving, geen schadeloosstelling, de bizondere gevallen van België, zoomede eenige Fransche en Servische streken, die ernstig gehavend zijn, daargelaten. Verder de oplossing van de kwesties van Elzas-Lotharingen, Trentino en Triëst volgens de wenschen der bewoners, voorzoover vereenigbaar met den algemeenen toestand en herstel van het oude koninkrijk Polen alsmede van België en de Fransche departementen, die Duitschland heeft bezet Daartegenover moesten de Duitsche kolonies worden teruggegeven.

De paus komt ook op voor de vrijheid op de zeeën, ontwapening en de instelling van een scheidsgerecht ter beslechting van de geschillen tusschen de naties in de toekomst.

Aan het vredesvoorstel van den Paus is een gunstiger onthaal ten deel gevallen dan aan vroegere pogingen van neutrale zijde om bemiddelend op te treden. De pers der oorlogvoerende landen is zeer voorzichtig en terughoudend in hare kritiek, waarbij de toon van de Amerikaansche pers het meest afwijzend is.

Hoewel deze actie nog wel geen rechtstreeksch practisch gevolg behoeft te hebben, geven toch de woorden van den Engelschen gezant bij het Vaticaan bij de ontvangst van de Pauselijke nota: „De Engelsche regeering zal de nota in welwillende ernstige overweging nemen” grond tot de hoop, dat de vredesstemming veld wint.

Poincaré, de president der Fransche republiek heeft een bezoek gebracht aan het Italiaansche front.

FRANKRIJK. Te Parijs is eene z.g. Balkan conferentie bijeen-

gekomen, waar echter ook nog over andere zaken dan de Balkan-aan gelegenheden gesproken is. Een groot aantal ministers en militaire aanvoerders der Entente-staten namen er aan deel, slechts de Amerikanen ontbraken er. Men zou er gesproken hebben over een nieuw offensief bij Saloniki. De geallieerden zouden hunne troepen willen terugtrekken uit het bezette deel van Griekenland. Ook zouden de oorlogsdoeleinden en de veranderde toestand in Rusland daar besproken zijn.

Ribot heeft in de kamer geantwoord op de verklaringen van Michaëlis. Hij deelde mede, dat Frankrijk van de oude Russische regering belofte van steun had gekregen voor de vorming van een autonomen bufferstaat op den linker Rijnsoever, uitsluitend gevormd van Duitsch grondgebied. Toch blijft hij nog spreken van de teruggave van Elzas-Lotharingen door Duitschland, hetgeen zich met dien autonomen tusschenstaat slecht laat rijmen.

De Fransche socialisten, het recht van Frankrijk op den Elzas erkennende, verklaarden te wenschen, dat toch door eene volksstemming over den terugkeer van het Rijkswaterland tot Frankrijk zal worden beslist.

Minister L a c a z e is afgetreden als minister van Marine tengevolge van de slechts geringe meerderheid, die een motie van vertrouwen in de kamer kreeg, naar aanleiding van een interpellatie over het gebrek aan scheepsruimte. Voorts trad D e n y s C o c h i n af als onderstaatssecretaris van buitenlandsche zaken, speciaal belast met blokkade-maatregelen. Bovendien kwam er oppositie van den kant der socialisten, die het ontslag van hun partijgenoot T h o m a s, den minister van munitie, die een bezoek aan Rusland bracht, wenschten in verband met de passenweigerings voor de Socialistische Conferentie te Stockholm. Door dit alles stond het toch al niet sterke ministerie Ribot eenige dagen zeer onzeker. maar tenslotte is het gevaar voorloopig bezworen door de benoeming van Charles Chaumet tot Minister van Marine en Jaques Louis Dumesnil tot zijn onderstaatssecretaris.

Clemenceau ageert echter nog tegen het ministerie en niet alleen tegen Ribot maar ook tegen Poincaré. Er gaan nu geruchten, dat Poincaré wil aftreden, wat misschien weer van belang zou kunnen zijn voor den vrede, daar men in Duitschland Poincaré beschouwt als den aanstoker van de Fransche revanche-idee.

Afgevaardigden van den Soviet zijn in Parijs geweest, en hebben daar met de socialistische leiders Henderson, Mac Donald, Renaudel en Thomas vergaderd over de conferentie te Stockholm.

In de Gaulois heeft Ohnet scherpe kritiek uitgeoefend op den levensmiddelen-minister Violette, en diens oorlogsbrood. De oogstvooruitzichten zijn ook in Frankrijk slecht, volgens Clemenceau slechts 45 miljoen dubbele centenaars graan tegen een jaargemiddelde van 80 miljoen.

Meer dan 82 milliard heeft de oorlog tot nu toe Frankrijk gekost.

Schout-bij-nacht Salaun, thans bevelhebber over de vloot-divisie van het expeditie-korps in het Oosten, is tot directeur-generaal van den duikbootdienst benoemd, ter vervanging van schout-bij-nacht Merveilleux du Vignaux.

Hernieuwde actie van den Emir Abdul-Malek tegen de Fransen wordt in Marokko gemeld.

ENGELAND. Ook door Engelsche staatslieden is veel over vrede en vredesvoorwaarden gesproken: door Balfour in het Lagerhuis, door Lloyd George o.a. tegenover Fransche journalisten, later nog eens in Queens Hall en bij een maaltijd op de Servische club ter eere van Pasjits.

De Labour Partij, besloot op voorstel van Henderson, met een meerderheid van ruim 1 $\frac{1}{4}$ millioen stemmen, afgevaardigden naar de socialistische conferentie te Stockholm te zenden. Er werd vastgesteld, dat de besluiten der conferentie een raadgevend en geen bindend karakter zouden dragen. Tevens werd een memorandum gepubliceerd, dat de grondslagen bevat van de vredesvoorwaarden der Labour Partij. Henderson, is daarna als minister moeten aftreden. De regeering was in het Lagerhuis reeds geïnterpeleerd over het feit, dat hij als minister met vier Russische socialisten naar Frankrijk gegaan was. Hij bleek dit buiten medeweten van zijne mede-ministers gedaan te hebben. Lloyd George redde toen echter de positie van Henderson. Na de besluiten der Labour Partij beschuldigde Lloyd George Henderson van kwade trouw, hij zou verzwegen hebben, dat de regeering tegen het zenden van afgevaardigden was en dat de Russische regeering, blijkens een pas ontvangen telegram, ook niet meer aan de conferentie te Stockholm die waarde zou hechten, die zij daaraan vroeger deed. Door een later telegram van Kerenski is Henderson echter geheel rehabiliteerd. De Engelsche regeering heeft daarna medegedeeld, dat zij, mede in overleg met de andere Entente-staten, passen voor de reis naar Stockholm weigeren zou. Op 21 Aug. is daarna op een tweede arbeiderscongres het volgende besluit genomen: „De conferentie blijft van meening, dat het gewenscht is dat de Britsche arbeiderspartij vertegenwoordigd wordt op de conferentie te Stockholm, opdat de meeningen der partij ter conferentie niet verkeerd zullen worden begrepen en onjuist zullen worden voorgesteld; zij vernam met leedwezen, dat de regeering het voornemen heeft geuit paspoorten te weigeren en verlangt, dat tot de regeering hierover een vertoog zal worden gericht”.

Tevoren had o.a. de mijnwerkersbond besloten, om de conferentie te Stockholm niet meer te steunen, waardoor ruim 600.000 stemmen omgingen en had op initiatief van Havelock Wilson de Bond van Zeelieden en stakers het besluit genomen, geen gedelegeerden voor de conferentie te Stockholm over te brengen.

Een dreigende spoorwegstaking door de leden van den Nationalen

Bond van spoorwegpersoneel, die daarentegen vóór de deelneming aan de conferentie te Stockholm waren, werd door de houding der regering voorkomen.

Tot opvolger van Henderson in het oorlogskabinet is Barnes benoemd.

In het Lagerhuis deelde Lord Rhondda mede, dat de regering maximum-prijzen voor levensmiddelen zal vaststellen en alle meelfabrieken van het land zal overnemen.

Ramsay Mac. Donald leed in het Lagerhuis een nederlaag met een vredesmotie, die met 148 tegen 19 stemmen verworpen werd.

Lord Beresford zeide in het Hoogerhuis, dat het gebrek aan scheepsruimte veel erger was, dan de meesten wisten. Er was 8 miljoen ton van de koopvaardijvloot der Entente en neutralen in den grond geboord; hij geloofde, dat Engeland niet meer dan 22 miljoen ton ter beschikking had. Lloyd George hield daarentegen in het Lagerhuis een redevoering over den oorlogstoestand, waarin hij de verzekering gaf, dat de toestand door den duikbootoorlog voor Engeland niet gevaarlijk was te achten.

De conferentie van ministers der geallieerden, waarin afgesproken werd, dat geen passen aan afgevaardigden voor Stockholm zouden worden uitgereikt, is te Londen gehouden.

28 en 29 Aug. zal de conferentie van socialisten uit de geallieerde landen plaats hebben onder voorzitterschap van Henderson in de Central Hall van Westminster.

De Iersche conventie is bijeengekomen onder voorzitterschap van Sir Horace Plunkett, die buiten de Iersche partijen staat; over de werkzaamheden werden er nog geen mededeelingen gedaan.

De Canadeesche Senaat nam in derde lezing de wet op den militairen dienstplicht aan.

Bonar Law heeft in het Lagerhuis verklaard, dat de regering van meening blijft, dat het ongewenscht is zich tijdens den oorlog met de kwestie van den kanaaltunnel bezig te houden.

RUSLAND. De opstand der maximalisten in de vorige maand blijkt voor de regering juist op het rechte oogenblik gekomen te zijn n.l. gedurende het slagen van het offensief van Broessilof en vóór den tegenslag in Galicië. Daardoor kan de schuld van deze ramp op het drijven der Bolsjewiki geworpen en krasse maatregelen tegen hen en de muitende regimenten genomen worden. Tegen Lenin en zijn aanhangers is thans rechtsingang verleend, wegens hoogverraad daar zij volgens den procureur-generaal in Duitschen dienst stonden. Bijna geheel Galicië is nu door de Russen ontruimd. Tengevolge hiervan heeft Broessilof ontslag genomen als opperbevelhebber en is vervangen door Kornilof, den opperbevelhebber van Z.W. front, die gelast heeft dat het offensief op alle fronten terstond moest afgebroken worden, teneinde het leger te reorganiseeren en de discipline

te verbeteren. Dit schijnt hij krachtig ter hand genomen te hebben. De politieke controle-commissies zijn ontbonden, tegen regimenten, die zich lafhartig gedroegen, is met geweld opgetreden, verschillende bevelhebbers zijn vervangen.

Ook in de regeering liet de ramp in Galicië hare sporen achter. Kerenski heeft op 2 Augustus zijn ontslag aangeboden, hetgeen door de voorloopige regeering geweigerd werd. In een vergadering der regeering met vertegenwoordigers der voornaamste politieke partijen werd toen een overeenkomst getroffen, waarbij Kerenski zou aan blijven in een nieuw coalitie ministerie, waarin hij zelf de portefeuilles van Oorlog en Marine aanvaardde en uit alle partijen, uitgezonderd de maximalisten, leden voor het ministerie koos. De regeering staat waarschijnlijk sterker dan te voren, hoofdzakelijk heeft zij de oppositie der Bolsjewiki te duchten, maar het schijnt, dat deze partij na het gebeurde der laatste weken aan invloed sterk achteruit gegaan is. De Doema is, hoewel ontbonden, nog eens bijeengekomen Volgens de „Prawda” werd er geëischt, dat de Regeering breken zou met den Raad van Arbeiders en Soldaten, en alleen op de Doema zou steunen. De Regeering heeft verder besloten van 25 tot 27 Augustus een Staatsconferentie te Moscou bijeen te roepen, waar vertegenwoordigers van alle nationale en economische organisaties, van het leger, de universiteiten en de Doema bijeen zullen komen; de voorloopige Regeering zal er mededeelingen doen over den toestand van het land en over haar programma. Een mededeeling van Kerenski aan Lloyd George over de socialistische conferentie te Stockholm verwekte ontstemming bij de Russische socialisten. Later heeft de voorloopige Russische Regeering verklaard, dat zij belemmering van het deelnemen der socialistische vereenigingen aan de conferentie ongewenscht acht, zij wenscht alleen, dat de besluiten der conferentie geen bindende kracht doch uitsluitend een raadgevend karakter zullen hebben. De separatistische bewegingen in het Russische rijk breiden zich uit. De Oekraïne eischt voorloopig zelfbestuur.

De voorloopige regeering van Rusland heeft, de instelling goedgekeurd van een algemeen secretariaat van de Oekraïne, dat tot de bijeenkomst der constituante, — welke in zake zelfbestuur zal beslissen — het hoogste bestuurslichaam van klein-Rusland zal zijn. De algemeene raad van de Oekraïne, Rada, zal een aanbeveling indienen voor het lidmaatschap van het secretariaat. De regeering benoemt. De Oekraïne omvat o.a. de vijf provinciën Kiëf, Wolhynië, Podolië, Poltawa en Tsjernikof en is ongeveer 850.000 vierk. K.M. groot, met 35 miljoen inwoners. De Oekraïnsche centrale Rada heeft zich tegen de opneming van Bessarabië in de autonome Oekraïne verklaard.

Alle wetten der voorloopige Russische Regeering worden voor de Oekraïne eerst van kracht zoodra zij door het algemeen secretariaat in de, door dit lichaam in de Oekraïnsche taal uit te geven, officieele „Courant der Oekraïne” zijn gepubliceerd.”

Kerenski heeft aan den Finschen landdag medegedeeld, dat de regering de onafhankelijkheid van Finland, als zijnde onrechtmatig, niet kan erkennen. De landdag is door de regering ontbonden, een groot aantal leden zijn echter te Helsingfors gebleven en hebben zich als voorloopige regering van Finland geconstitueerd.

De anarchie neemt toe, op verschillende plaatsen heeft hongersnood aanleiding gegeven tot ernstige onlusten.

De Finsche sociaal-democraten, die de meerderheid in den landdag vormen schijnen echter genegen te zijn een compromis te sluiten met de voorloopige Russische regering.

Ook de Lithausche landdag heeft besloten, dat Lithauen tot een onafhankelijk staat, zal moeten worden verheven en dat de constituerende vergadering over den vorm van den staat zal moeten beslissen.

Van de meest verschillende zijden komen berichten over dreigenden hongersnood, tengevolge van gebrek aan arbeidskrachten en machines en door onlusten in de graandistricten. Zeer ongunstige rapporten zijn medegedeeld over de communicatie middelen in Rusland.

De voormalige Tsaar is met zijn gezin naar Siberië verbannen.

Gorki's blad „Novaja Dsjisn" noemt als karakteristiek voor den „reactionairen" koers door de regering ingeslagen de volgende acht punten:

- 1°. Herstel der doodstraf;
- 2°. Vervolging der linkerpartijen;
- 3°. Beschuldiging zonder bewijs van hoogverraad tegen de Bolsjewiki;
- 4°. Geen hervormingen worden ingevoerd;
- 5°. De verklaring, dat de conferentie te Stockholm niet bindend zal zijn;
- 6°. De proclamatie van den oorlog zonder einde;
- 7°. Uitstel van de bijeenkomst der Constituante;
- 8°. Dat de groote nationale conferentie te Moskou grotendeels uit conservatieve en contra-revolutionaire elementen bestaat.

ZWITSERLAND. Zwitserland voerde deze maand onderhandelingen met de omliggende staten, om te trachten zijn moeilijkheden op oconomisch gebied te verminderen.

Te Bern had een conferentie plaats tusschen 3 Zwitsersche en 5 Entente afgevaardigden om te onderzoeken, hoe de oorlogsleveranties aan beide groepen mogendheden geregeld moeten worden.

In Amerika zag Zwitserland zijn recht erkend om zuivelprodukten te ruilen tegen steenkool uit Duitschland. Als punt van overweging nam men daar aan, dat men Zwitserland eenigszins ter wille moest zijn, teneinde een bondgenootschap van Zwitserland met Duitschland te voorkomen, hetgeen de flanken van de Fransche en Italiaansche legers in gevaar brengen zou.

De Gazette de Lausanne verneemt, dat de contracten over munitie-

levering van Zwitserland naar Italië, die einde September zullen afloopen, niet zullen worden hernieuwd.

Het lid van de Nationale Raad, C a i l l e r, is uit Londen teruggekeerd; zijn pogingen om schepen voor Zwitserland te krijgen zijn slechts ten deele geslaagd, daar alle scheepsruimte beschikbaar blijven moet voor Amerikaansche troepentransporten.

Met Duitschland werd de oeconomische overeenkomst voor een tijdperk van 9 maanden vernieuwd. Duitschland zal maandelijks 200.000 ton kolen leveren tegen vrij hoogen prijs, Zwitserland zal daarvoor aan Duitschland voorschotten doen, waarschijnlijk 360 millioen francs, af te betalen in maandelijksche termijnen van 40 millioen francs.

Er wordt in Zwitserland propaganda gemaakt voor een plan, drie vrijhavens in het land te stichten, en wel in Bazél, Genève en Locarno.

Het blijkt, dat Zwitserland nog steeds meer levensmiddelen uit Duitschland en Oostenrijk ontvangt, dan het daarheen uitvoert. Voornamelijk leverden de middenstaten veel suiker aan Zwitserland.

Waarschijnlijk zullen binnenkort broodkaarten worden ingevoerd.

Op initatief van A d o r zullen de militaire maatregelen van Zwitserland worden ingekrompen; alle oefenwerk aan den bouw van binnenlandsche stellingen is gestaakt, en de demobilisatie van een deel der grenstroepen is in voorbereiding, de legerstaven en de troepen in de vestingzones zullen tot het noodzakelijkste beperkt worden.

DENEMARKEN. De minister van defensie, M u n c a, heeft een officieele verklaring afgelegd over het vraagstuk van een eventueele inkrimping van de weermacht, waaruit blijkt, dat de vrij conservatieve minister R o t b o e l l, de tegenstander van een dergelijke vermindering, deze aangelegenheid tot een kabinetquaestie heeft gemaakt. Minister C h r i s t e n s e n heeft verklaard, dat hij uit het ministerie zal treden, ingeval R o t b o e l l zijn ontslag neemt. Daardoor denkt de regeering de van vele zijden verlangde inperking der legersterkte niet te kunnen uitvoeren. De minister van defensie zal bij den Rijksdag een wet indienen, waardoor aan de manschappen een extra-toelage wordt gegeven, in de eerste plaats aan diegenen, die reeds bijzonder lang onder de wapenen zijn.

NOORWEGEN. De Deutsche Regeering heeft het Noorsche schip „Torun” vrijgelaten, waarvan de Noorsche regeering beweerde, dat het binnen hare territoriale wateren opgebracht was.

De Noorsche pers bespreekt de verklaring van N a n s e n, den afgevaardigde van Noorwegen in Amerika, dat Noorwegen bereid is de helft van zijn handelsvloot, te samen een millioen ton, ter beschikking van de Entente te stellen, terwijl de overige millioen ton overgelaten blijft voor eigen toevoer van levensmiddelen uit Amerika. Aftenposten merkt daarbij op, dat alle reeders zich reeds hebben moeten binden aan de Engelsche bunkervoorwaarden en tot verplichte reizen.

De nieuwe leening van 40 miljoen kronen is met 10 miljoen overteekend.

De belastingen op oorlogswinsten op inkomens boven 50.000 kronen hebben 54.500.000 kronen opgebracht. Christiania en alle havens hebben sedert het vorige jaar hunne belastbare inkomens verdubbeld.

Morgenbladet, van Kristiania, geeft op wat Noorwegen in de drie oorlogsjaren op zee heeft verloren: 459 stoomschepen met 732,051 br. reg. ton en 152 zeilschepen met 147,650 br. reg. ton. Daarbij verloren 639 menschen het leven, en 12 worden er nog vermist. Alle deze verliezen zijn door den oorlog veroorzaakt.

ZWEDEN. Het Russisch-Nederlandsch-Scandinavisch comité heeft het voorzitterschap van de te houden internationale socialistische vredesconferentie aangeboden aan Tsjeidse, den voorzitter van den Russischen Raad van Arbeiders en Soldaten.

De voorbereiding berust bijna uitsluitend bij den secretaris van het comité Camiel Huysmans, daar Branting in beslag genomen wordt door de voorbereidingen voor de verkiezingen in Zweden en Troelstra overwerkt is.

Ook bij de socialisten der Ententestaten bestaat de wil de conferentie bij te wonen, hunne regeeringen zullen echter de noodige paspoorten naar Stockholm weigeren, waartoe het besluit op de conferentie te Londen genomen werd. (Zie ook onder Engeland, Frankrijk, Italië en Rusland). De datum van bijeenkomst werd vastgesteld op 9 September. Algemeen wordt echter aangenomen, dat de conferentie tot eind September of begin October zal worden uitgesteld.

De Zimmerwald-socialisten willen een congres voor wereldvrede te Stockholm houden op 31 October. Geruchten over een te Stockholm te houden conferentie van ministers van neutrale staten, die bijeengeroepen zouden worden op initiatief van de laatste Scandinafsche ministersconferentie worden niet bevestigd.

Det Deutsche schip „Friedrich Karro” is op 8 Augustus getorpedeerd, volgens Wolff binnen de Zweedsche territoriale wateren.

SPANJE. Over de binnenlandsche toestanden in Spanje wordt weinig vermeld, nu en dan dringt een bericht door over stakingen en revolutionaire samenzweringen.

Bijzonder dreigend blijkt de toestand in Bilbao en Barcelona. In verband met een dreigende spoorwegstaking heeft de regeering den staat van beleg over het geheele land afgekondigd. In Madrid hebben de troepen onlusten moeten onderdrukken.

Het Hamburger Fremdenblatt schrijft, dat de Spaansche regeering door de gebeurtenissen verzwakt is, en dat die verzwakking voor Duitschland niet gunstig is.

De Duitsche regeering richtte een protest nota tegen de Spaansche duikbooten-verordening. De bladen van Romanones trachten de regeering

te verlokken een krasse houding tegen de Duitschers aan te nemen. De Liberal erkent echter, dat er geen reden bestaat, om een breuk in de diplomatieke betrekkingen te vreezen.

ALBANIË. Essad Pacha is bij een bezoek aan Athene door de Grieksche regeering gedecoreerd.

Volgens de Voss. Zeit. heeft de prins von Wied in een memorie aan de Centrale- en neutrale regeeringen geprotesteerd tegen het Italiaansche protectoraat en handhaaft hij zijn aanspraken op den troon van Albanië.

MONTENEGRO. Koning Nikita schijnt op het kasteel te Neuilly hoe langer hoe meer van zijn volk te vervreemden, nauwelijks vindt hij meer liefhebbers voor zijn steeds wisselende ministeries.

De onderhandelingen van Nikita en zijne zonen met Oostenrijk tijdens den Servischen terugtocht schijnen het gezag van het koningshuis zeer geschaad te hebben. De Joego-Slavische beweging wint daarvoor veld, zij wil Montenegro met alle Servische buurvolken vereenigen onder de dynastie van Karageorgevietsj en wel onder Prins Alexander, tevens een kleinzoon van koning Nikita.

SERVIË. De Servische minister-president Pasjitsj en de president van het Joego-Slavisch comité hebben een manifest gepubliceerd namens de vertegenwoordigers der Serviërs, Kroaten en Slavonen, waarin de wenschen en motieven zijn neergelegd tot het vormen van een nieuwen staat, die 12 millioen inwoners zou omvatten.

De bekende Balkanspecialiteit Noël Buxton heeft zich in het Engelsche Lagerhuis ongunstig uitgelaten over deze plannen der Joego-Slaven uit Oostenrijk.

BULGARIJE. Een vergadering van alle Bulgaarsche districtshoofden onder voorzitterschap van Radoslawof gaf uitdrukking aan de eenstemmigheid, die in het land heerscht.

De vooruitzichten van den oogst zijn gunstig.

Czar Ferdinand is bij zijn 30jarig ambtsjubileum door alle partijen gehuldigd.

ROEMENIE. In het nieuwe ministerie zijn 5 conservatieven uit de oppositie opgenomen; Bratianu blijft belast met het ministerie van Buitenlandsche Zaken; de conservatief Take Joneacu is benoemd tot ondervoorzitter van den ministerraad.

Na de rust, die aan het Roemeensche leger werd gegund voor een meer afdoende organisatie, is de strijd aan het Oostfront, herleefd. Het rustig bezit van Moldavie voor de Roemeniers wordt na het laatste succes der centralen meer bedreigd.

GRIEKENLAND. De bijeenkomst op 2 Augustus van de vroegere

Kamer heeft tot eenige heftige tooneelen aanleiding gegeven. Tot voorzitter is met groote meerderheid gekozen *S o f o e l i s*, de regeringskandidaat.

Koning *A l e x a n d e r* heeft den eed op de grondwet afgelegd en een troonrede uitgesproken.

V e n i z e l o s heeft 29 Juli een verklaring van Griekenland onteekend, waarbij het toetreedt tot het Londensche verdrag der geallieerden tegen een afzonderlijken vrede.

De censuur laat zeer weinig berichten over Griekenland door; dat de binnenlandsche toestanden gespannen blijven, blijkt uit het aannemen van een wetsontwerp door de kamer, waarbij het geheele land in staat van beleg wordt verklaard.

De regeering heeft een witboek aan de kamer overgelegd met verschillende diplomatieke documenten van de afgetreden regeering sinds het uitbreken van den Europeeschen oorlog.

Een hevige brand heeft een groot gedeelte van *S a l o n i k i* vernield.

TURKIJE. Op het verzoek van de Vereenigde Staten aan de Zweedsche Regeering om nadere inlichtingen in te winnen over de persberichten omtrent moorden en mishandelingen, waaraan de Joodsche bevolking in Palestina zou blootstaan, heeft de Zweedsche minister van Buitenlandsche Zaken geantwoord:

„De berichten, omtrent Jodenmoorden in Palestina, die thans of op een vroeger tijdstip in den oorlog zouden zijn begaan, zijn onjuist. Een onderzoek naar de feiten heeft bewezen, dat noch moorden, noch daarmee te vergelijken geweldadige handelingen op de Joodsche bevolking in Palestina zijn toegepast.”

PERZIË. De Russen hebben de door hen bezette gebieden gedeeltelijk ontruimd.

VEREENIGDE STATEN VAN AMERIKA. Nadat ook de Senaat de wet op de levensmiddelenvoorziening heeft aangenomen, is tot food-controller benoemd *H o o v e r*, vroeger president der Amerikaansche Relief-Commissie in België. Hij heeft zeer uitgebreide volmachten om de voorziening van de levensmiddelen der volkeren te controleeren, evenals de verscheppingen naar neutrale landen.

De leveringen aan de neutralen zullen strikt beperkt blijven tot de werkelijke levensbehoeften, die de neutralen zelf niet kunnen verschaffen, waarbij waarborgen zullen worden geëischt, dat niets daarvan ten voordeele, ook niet indirect, van Duitschland zal strekken. Voorloopig is reeds aan een groot aantal geladen neutrale schepen in Amerikaansche havens de afgifte van de uitklaringsbrieven geweigerd. De neutrale landen deden verschillende pogingen de voorgenomen bepalingen te verzachten.

Een aantal Nederlandsche schepen zal thans waarschijnlijk worden

vrijgelaten op voorwaarde, dat een gedeelte der lading bestemd wordt, om te voorzien in den levensmiddelen nood der Belgische bevolking.

Waarschijnlijk zal echter de Amerikaansche regeering de belangen der neutralen niet zwaar laten wegen. Besprekingen worden gehouden om neutrale schepen ter beschikking te krijgen tegen voedsel.

Japan heeft een missie naar de Vereenigde Staten gezonden om samenwerking te verkrijgen in gemeenschappelijke vraagstukken.

Het Amerikaansche Roode Kruis heeft 300.000 dollar gegeven voor hulpverschaffing aan Armeniërs en Syriërs.

De Amerikaansche industrieel Saxe heeft 1000 dollar uitgelooft voor den eersten Amerikaanschen vlieger, die bommen op Berlijn werpt.

De Amerikaansche Regeering heeft verklaard, de passen voor de conferentie te Stockholm te weigeren; zij beroept zich hierbij op het verslag der Root-commissie over den toestand in Rusland.

Senator Stone, de voorzitter van de commissie voor Buitenlandsche Zaken, wenscht, dat de motie van Senator Lafollette, waarin verlangd wordt, dat Amerika zijn oorlogsdoeleinden opnieuw zal formuleeren en de Russische formule: „Geen annexaties en geen schadeloosstellingen” zal aanvaarden, in de commissie van rapporteurs behandeld zal worden. Naar men meent, zijn de overige leden van de commissie daartegen.

President Wilson heeft meer dan 200 nieuwe generaal-majoor en brigade-generaals voor de commando's van het nieuwe nationale leger benoemd.

Het totale bedrag, dat door de Vereenigde Staten aan de geallieerden is geleend, nadert thans 2 milliard dollars.

De onthullingen van Gerard, oud gezant der Vereenigde Staten te Berlijn, hebben vele pennen in beweging gebracht.

Garrett is benoemd tot Amerikaansch gezant in Nederland en Luxemburg.

MEXICO. De regeering der Vereenigde Staten van Noord-Amerika heeft verklaard, dat haar vertrouwen in de regeering van Carranza dusdanig is toegenomen, dat zij zich gerechtigd acht, om aan een leening voor Mexico haar zedelijken steun te verleen.

ZUID-AMERIKAANSCHEN STATEN. Peru verwierp het aanbod van Duitsland om het in den grond boren van de bark Lorton door een prijenhof te doen beoordeelen. Het verklaart, dat het torpedeeren onrechtmatig was en staat op schadevergoeding.

In Argentinië heeft de vernietiging van de Toro door een Duitse duikboot verbittering gewekt.

In het algemeen doet de Duitse duikbootoorlog aan den Zuid-Amerikaanschen uitvoer zeer groote afbreuk; door het gebrek aan scheepsruimte zijn de vrachttarieven geweldig gestegen. Het gevolg hiervan is sterke ontstemming tegen Duitsland.

Uruguay heeft besloten, dat geen enkel Amerikaansch land, dat in den oorlog betrokken is, als belligerant zal worden beschouwd.

LIBERIA De negerrepubliek Liberia heeft den oorlog aan Duitschland verklaard.

CHINA. Nadat Li Yoe an Ha eng definitief geweigerd heeft, het presidentschap weer op zich nemen, heeft de vroegere Vicepresident Feng Koe o Tsjang dit aanvaard.

De tegenstelling tusschen het Noorden en het Zuiden is zeer verscherpt, Soen-Yat-Sen organiseert een liga van de zuidelijke en zuidwestelijke provincies te Kanton, gericht tegen de macht der Centrale regeering te Peking.

China heeft 14 Augustus den oorlog verklaard aan Duitschland en Oostenrijk-Hongarije. Dientengevolge zijn alle verdragen, overeenkomsten en regelingen tusschen deze landen opgeheven.

China heeft tot nu 18.000 ton Duitse en Oostenrijksche schepen in beslag genomen, de Duitse handelsondernemingen in China worden geliquideerd, terwijl de finantieele verplichtingen aan Duitschland vervallen zijn verklaard.

De belangen van Duitschland en Oostenrijk-Hongarije zullen door Nederland worden waargenomen, naar aanleiding hiervan heeft te Shanghai een incident plaats gehad.

JAPAN. Japan heeft het aantal oorlogsschepen, dat aan den strijd deelneemt, uitgebreid.

De regeering weigert de paspoorten voor de Stockholmsche conferentie.

Overzicht van het Indisch Militair Tijdschrift No. 4 (April 1917).

Het nummer begint met een vervolgartikel van den Kapitein-adjutant W. J. Lucardie, waarin hij nagaat in hoeverre onder de huidige veranderde omstandigheden nog waarde moet worden gehecht aan de bezwaren, welke de staatscommissie in haar rapport van 15 Juni 1901 tot de conclusie brachten, dat eene fusie van het Nederlandsche en van het Nederlandsch-Indische leger moest worden ontraden.

De Kapitein E. J. Geldorp beëindigt zijn leerrijk artikel betreffende de behandeling van tolken en gidsen in de oorlogvoering tegen den I. V.

Met een naschrift besluit de Kapitein F. Oberstadt zijne mededeelingen betreffende: „Bokschutters; inschieten van geweren (c. q. karabijnen); verhooging van schietvaardigheid en schietuitkomsten bij den troep”.

De Officier van gezondheid 1ste klasse J. P. de Bats geeft eene zeer lezenswaardige studie over de taak van „de geneeskundige Dienst bij mobilisatie en concentratie” in Nederlandsch-Indië.

Over de resultaten, welke ook in den tegenwoordigen tijd nog zijn te bereiken door een doortastend commandant van een bereden verkenningspatrouille, licht ons in het artikel, getiteld „een gevaarlijke patrouillerit”, ontleend aan Heft 56 van de „Illustrierte Geschichte des Weltkrieges 1914/15”.

Verder bevat dit nummer nog: een vervolgartikel van G. over: „het Japansche voorloopige reglement voor den Infanteriemitrailleur van 3 October 1914”. Wenken uit de Practijk, bevattende vragen en antwoorden op gebied van militair strafrecht van de hand van Mr. Meihuizen en opmerkingen van Mars over eene nieuwe avonduniform, welke het legerbestuur voor de Officieren wil voorstellen. Tenslotte enkele opmerkingen over „Vrijwilligerkorpsen” en over een voor de cavalerie voorgesteld wapendistinctief.

Boekaankondiging.

Handleiding voor het Onderwijs in de Gymnastiek, door W. P. HUBERT VAN BLIJENBURGH, Kapitein der Artillerie, Hoofd van Onderwijs van de Gymnastiek- en Sportschool der Koninklijke Marine. *Rotterdam* 1917. W. L. en J. BRUSSE'S UITGEVERSCHAATSCHAPPIJ.

Het verschijnen van bovengenoemde handleiding is een gebeurtenis, welke met meer dan een enkel woord vermelding verdient. Immers zij is een gevolg van de reorganisatie van het Gymnastiekonderwijs bij de Koninklijke Marine naar de beginselen van het Gymnastiek-stelsel, bekend onder de benaming „Zweedsche Stelsel”. Voor de eerste maal is thans dit stelsel in een Nederlandsche organisatie officieel ingevoerd. Het stelsel is heelemaal niet nieuw, de geestelijke vader er van, Per Henrik Ling, is reeds in 1839 overleden. In vele landen heeft het evenwel lang geduurd, voordat het er eenigszins ingang vond. Officieel is de Zweedsche gymnastiek thans in gebruik in Zweden, Noorwegen, Denemarken, Engeland, België, Frankrijk (het leger) en Nederland (de marine). Langzaam maar zeker verovert dit stelsel op den duur geheel Europa. In Duitschland, Zwitserland en ons land wordt, zoowel op de scholen als daarbuiten, nog gewerkt volgens het Duitsche stelsel; door vele gymnastiekonderwijzers hier te lande wordt met betrekking tot het gymnastiekonderwijs binnen onze grenzen altijd met voorliefde gesproken als het Hollandsch-Duitsche stelsel. Het Zweedsche stelsel is zuiver een stelsel over lichamelijke „Opvoeding”. Even als naast ieder ander stelsel behoort ook naast het Zweedsche een belangrijke plaats toegekend te worden aan atletiek, zwemmen, sportspelen, schermen enz. De hier besproken handleiding wijst daarop (blz. 3 en 4) dan ook uitdrukkelijk. In de „Inleiding” zegt schrijver: „Het doel, dat met het onderwijs en de uitvoering van lichaams-oefeningen in het algemeen, bij de Koninklijke Marine wordt beoogd, omvat:

„1°. De doelmatige en stelselmatige ontwikkeling van het lichaam.

„2°. Het verkrijgen van vaardigheid in verrichtingen, welke van de schepelingen kunnen worden vereischt.

„Onder gymnastiek vat men alleen die oefeningen samen, waarvan het uitsluitend doel is de doelmatige en de stelselmatige ontwikkeling van het lichaam; de oefeningen, bedoeld onder 2° behooren dan ook niet tot de gymnastiek te worden gerekend doch worden „onder den naam „toegepaste oefeningen” of wel „militaire lichaams-oefeningen” samengevat.

En iets verder :

„Bij het aanleeren der meer speciaal militaire oefeningen zal dan van „de door de gymnastiek beoefening verkregen behendigheid kunnen „worden gebruikt gemaakt en kan op de verkregen resultaten worden „voortgebouwd”.

Zoo is het; „op de verkregen resultaten voortbouwen” maar niet in de gymnastiekles, doch daarbuiten! De gymnastiekles is geheel bestemd voor verbetering van het lichaam; met een verbeterd lichaam zullen de overige militaire verrichtingen vlugger en beter geleerd worden. Wie echter de gymnastiekles gebruikt voor een soort lichaams-oefeningen, waarin het militaire beroep duidelijk aan den dag treedt, geeft wel les in tirilleeren of in voorbereidende schietoefeningen enz., maar geen les in gymnastiek, dus in lichaamsverbetering. En die laatste hebben wij zoo noodig, juist omdat tirilleeren en schieten beter en gemakkelijker te kunnen leeren. Het deed mij genoegen, dat ook dit werk zich in dien geest uitspreekt. Dit zij velen in het leger ter overdenking aanbevolen.

Zooals ik reeds vermeld heb is de handleiding naar de Zweedsche grondbeginselen geschreven. De groote bekoring, die het Zweedsche gymnastiekstelsel altijd voor mij heeft gehad, is wel daarin gelegen, dat voor de indeeling der oefeningen de invloed daarvan op het menschelijk lichaam als uitgangspunt is gekozen, en dus niet of een oefening zonder of met behulp van een toestel wordt verricht, en in het laatste geval van welke soort of dit toestel is. Op blz. 11 zegt schrijver:

„De beoordeeling en de indeeling in groepen van de gymnastische „oefeningen moet berusten op den invloed, dien deze oefeningen hebben „op de ontwikkeling van het lichaam, niet op den uiterlijken vorm der „oefeningen. Men onderscheidt dus niet: „vrije oefeningen”, „toestel- „oefeningen”, evenmin „boom-oefeningen” en „wandrekoefeningen”. Im- „mers „boom-oefeningen” kunnen van zeer verschillenden aard zijn en de „ontwikkeling bevorderen van de buikspieren of van de rugspieren, of van „de armspieren, of van het evenwichtsgevoel, of van de beenspieren enz”.

In overeenstemming met deze theorie, verdeelt de handleiding de gymnastische oefeningen in de volgende groepen:

Halsoefeningen, armoefeningen, beenoefeningen, spanboogoefeningen, hangoefeningen, evenwichtsoefeningen, buikoefeningen rugoefeningen, zijwaartsche oefeningen, marcheer- en loopoefeningen en springoefeningen.

Het groote voordeel van deze indeeling is, dat ze logisch is, dat de instructeur steeds weet, niet alleen wat hij doet, maar ook waarom hij het doet en met een enkel woord ook den leerling hierop wijzen kan, zoodat tenslotte de gymnastieklessen voor den laatste meer gaan spreken en dus niet de vraag bij hem zal rijzen: „waarvoor doe ik nu eigenlijk al die bewegingen”.

Een andere niet te onderschatten aantrekkelijkheid is gelegen in den eenvoud der oefeningen, wat de zuivere uitvoering in hooge mate bevordert en in de omstandigheid, dat door alle of bijna alle leerlingen voortdurend gewerkt wordt. Dit is mogelijk, doordat de groote spier-

groepen afwisselend werken, zoodat te groote plaatselijke vermoeidheid is uitgesloten en dus rusten overbodig is. Over „De gymnastiekles” zegt schrijver dan o. m. nog het volgende:

„Aangezien nu het stofwisselingsproces afhangt van twee factoren, „n.l. de hoeveelheid aanwezige stofwisselingsproducten en de hoeveelheid aangevoerd slagaderlijk bloed, dat de nieuwe voedingsstoffen bevat, moeten in eene gymnastiekles afwisselend worden uitgevoerd: „oefeningen, welke het ontstaan van stofwisselingsproducten bevorderen „en oefeningen, die den bloedsomloop bevorderen. Bij de thans als regel „gevolgde lesindeeling is zulks het geval; achtereenvolgens krijgen wij:

- „Inleidende oefeningen, welke den bloedsomloop geleidelijk versnellen;
- „de kern-oefeningen tot en met de rugoefeningen, welke krachtige „spierwerkzaamheid vereischen, dus veel stofwisselingsproducten doen „ontstaan;
- „de marcheer- en loopoefeningen, welke den bloedsomloop sterk doen „versnellen, dus den afvoer der stofwisselingsproducten bevorderen;
- „de ademhalingsoefeningen, welke daarna den bloedsomloop vertragen;
- „de zijwaartsche oefeningen en de tweede hangoefening, c. q. ook de „tweede buikoefening en rugoefening, welke wederom krachtige spier- „inspanning noodzakelijk maken;
- „de springoefeningen, welke den bloedsomloop weder sterk versnellen;
- „de eindoefeningen, welke den bloedsomloop weder geleidelijk ver- „tragen”.

Vervolgens wordt dan een schema gegeven, waarin de reeds eerder genoemde oefeningssoorten worden vereenigd in de groepen: orde-oefeningen, inleidende oefeningen, kernoefeningen, eindoefeningen, dat zijn dus de deelen der les.

De oefenstof is behandeld in den vorm van staten, waarin de volgende rubrieken voorkomen: oefening, uitvoerings-commando, beschrijving der oefening, fouten, opmerkingen. Schrijver bezit de gave een oefening kort en toch zeer duidelijk te beschrijven. Hij geeft in de rubrieken „fouten” en „opmerkingen” een keur van nuttige wenken, die den instructeur ongetwijfeld van groot voordeel zullen zijn. De oefenstof heb ik met niet minder belangstelling gelezen, dan de daaraan voorafgaande beschouwingen. Hier en daar had ik reeds een potlood-aanteekening geplaatst, waarna ik tot mijn genoegen iets verder weer een zinsnede vond, die mij de aanteekening deed doorslaan. Zoo vond ik bij alle evenwichtsoefeningen tot mijn niet geringe verbazing als armhouding „handen op de heupen” het eerst genoemd. Dat schrijver hiermede niet bedoeld heeft, dat deze armhouding ook het eerst zou worden gekozen bleek mij uit een opmerking op blz 172, waar nog eens de gemakkelijker en moeilijker armhoudingen met betrekking tot evenwichtsoefeningen worden gesplitst.

Aan de ademhalingsoefeningen wijdt schrijver korte, duidelijke, doch zeer belangrijke beschouwingen. Zij gaven mij de overtuiging, dat hij over dit in vakkringen nogal veel en breedvoerig besproken onderwerp,

het juiste standpunt inneemt; in deze overtuiging werd ik belangrijk gesterkt door de opmerking (blz. 323):

„Aangezien echter ieder individu, wanneer de ademhaling in sterke mate versneld is, volgens een eigen persoonlijke tijdmaat ademhaalt, verdient het aanbeveling onmiddellijk na oefeningen, waarbij de ademhaling sterk is toegenomen, eenige „vrije ademhalingsoefeningen” uit te voeren, waarbij de onderwijzer al of niet de uit te voeren beweging aangeeft, maar waarbij elk der manschappen onafhankelijk van de anderen de bewegingen uitvoert”.

Bij het bestudeeren der oefenstof heeft het mij aangenaam getroffen, dat schrijver, in vergelijking met andere handboeken over Zweedsche gymnastiek, vele min of meer acrobatische oefeningen heeft weg gelaten. Evenwel moet mij de opmerking uit de pen, dat ik hem daarin liefst nog wat verder had zien gaan door ook het „radslaan” uit de zijwaartsche oefeningen en den „handstand” en „overslag” uit de springoefeningen te lichten. Deze oefeningen vallen zoo geheel uit de wetenschappelijke sfeer, waarin de handleiding overigens van het begin tot het einde terecht zoo zeer is gehouden.

Ten slotte omvat een aanhangsel:

- I. Gymnastisch voorbereidende oefeningen voor het zwemmen.
- II. Gymnastisch voorbereidende oefeningen voor het schieten.
- III. Oefeningen op de hindernisbaan.

Dat hierbij de opmerking geplaatst is, dat de in het aanhangsel opgenomen oefeningen, met uitzondering van die voor het zwemmen, niet tot de gymnastische oefeningen in engeren zin behooren, aangezien zij niet als uitsluitend doel hebben de stelselmatige ontwikkeling van het lichaam; en dat bij II nog eens vermeld staat dat deze oefeningen niet gedurende de gymnastiekles worden uitgevoerd, doch deel uitmaken van het schietonderwijs, zal na lezing van het bovenstaande wel niemand verwonderen.

Resumeerende kan ik zeggen, dat deze eerste poging van den schrijver om het Zweedsche stelsel van gymnastiek te belichamen in een Nederlandsche handleiding niet slechts is geslaagd, maar schitterend is geslaagd. Den kundigen schrijver alle hulde! Ik durf gerust zeggen, dat naar mijne meening met het verschijnen van deze handleiding het eerste wetenschappelijke Nederlandsche werk over gymnastiek het licht heeft gezien.

Waar bovendien de schrijver beschikt over de gave met weinig woorden zich zeer duidelijk uit te drukken en zich dus gemakkelijk te doen begrijpen, kunnen wij hem voor zijn moeizamen arbeid niet dankbaar genoeg zijn. Dat velen er van mogen profiteren!

Aan de Koninklijke Marine mijn hartelijke gelukwensen met het bezit van deze handleiding, waarop ik, als behoorende tot het leger, en geroepen lessen in lichaamsoefeningen te geven volgens het legervoorschrift, niet mag verhehlen, een weinigje jaloesch te zijn.

H. L. WARNIER,

Moderne Cavalerie en Wielrijders, door H. W. C. E. MATHON, 1e Luitenant der Huzaren. 's *Her- tegenbosch*, C. N. TEULINGS.

In een brochure van ongeveer 23 blz. zet schrijver zijne inzichten uiteen omtrent het gebruik van Cavalerie, zooals hij zich voorstelt dat dit na den oorlog zal moeten wezen, eenerzijds gebaseerd op de ervaringen, thans opgedaan, echter ook aan de hand van hoofdzakelijk Fransche publicatiën van kort voor den oorlog.

Schrijver betoogt dat, indien wij nog in den oorlog zullen worden betrokken, in verhouding tot het geheel de rol die ons vaderland daarbij zal hebben te vervullen eene ondergeschikte zal zijn en dat de taak van ons leger zal moeten wezen om er naar te streven den vijand zoo lang in evenwicht te houden, tot andere invloeden zich doen gelden, onder welke invloeden hij dan wenscht te verstaan de hulp van die groote buitenlandsche mogendheid (en) aan wier zijde wij zullen strijden.

Schrijver betoogt dan verder dat, om deze taak te vervullen, ons leger in de eerste plaats over een groote manoeuvreervaardigheid zal moeten kunnen beschikken, waarbij dan tevens partij zal moeten worden getrokken van de natuurlijke gesteldheid van den bodem, van veldversterkingen en zoo mogelijk van duurzame versterkingen, en dat men daarbij met zekerheid mag aannemen, dat de beweging, althans in den aanvang, het karakter zal zijn van den strijd, die ons veldleger zal moeten voeren.

Schrijver wijst er op, dat nog steeds te veel wordt gesproken over „onze polder terreinen” en aan de hand van het voorbeeld dat België oplevert, waar zeer zeker niemand er ooit aan gedacht had, dat daar het Belgische leger aan den Yser definitief zou stand houden, betoogt hij dat ook voor ons niet valt te zeggen, waar wij den eindstrijd zullen hebben te voeren. Dat echter, voor de strijd een meer stabiel karakter heeft aangenomen, daaraan steeds de bewegingsoorlog zal zijn voorafgegaan en dat daarom in de allereerste plaats de aandacht moet worden gewijd aan de slagvaardigheid van het veldleger.

Schrijver betoogt nu dat ook bij een leger de natuurwet, dat kracht gelijk is aan massa $\times$ snelheid, doorgaat, en dat, indien het leger klein is, dit zijn geringe massa door een groote snelheid kan vergoeden. Dat die grootere snelheid o. m. kan worden verkregen door het bezit van zelfstandig optredende korpsen, die een groote bewegelijkheid bezitten.

Aan de hand van hoofdzakelijk Fransche strategische en taktische inzichten wijst hij op de noodzakelijkheid van Cavalerie-divisiën, die door de snelle verplaatsbaarheid van hunne onderdeelen in staat zijn een uitgebreid rayon te beheerschen.

Dit betoog komt in hoofdzaak hierop neer. Bij elke gevechtshandeling, hetzij groot dan wel klein, zal men kunnen onderscheiden een „Zône forte” en een „Zône faible”. Waar men met een gevechtshandeling

een zeker doel nastreeft, is dit slechts te bereiken door „de daad”. „De daad”, dat is het offensief, terwijl het defensief slechts als een reactie op „de daad” is te beschouwen. Bij elke gevechtshandeling zal men trachten ergens zoo sterk mogelijk te zijn, teneinde het voorgenomen doel te bereiken. Daartoe zal men zich gedwongen zien op andere punten zwakker te wezen. Grijpt men op de laatste punten tot het offensief, dan zal men zich spoedig genoodzaakt zien, dit aldaar met het defensief, te verwisselen, terwijl men daar, waar men het doel wil bereiken, het offensief zoo krachtig mogelijk en tot den laatsten man zal doorzetten. Dit laatste offensief heeft dus plaats in de „Zône forte”, terwijl het andere in de „Zône faible” plaats heeft.

Gelijk reeds opgemerkt zegt schrijver dat juist voor de „Zônes faibles” in het bijzonder zijn aangewezen de Cavalerie-divisiën omdat zij door de snelle verplaatsbaarheid van hare onderdeelen in staat zijn een uitgebreid rayon te beheerschen; dat zulks de taak der moderne Cavalerie-divisie is, en dat deze daartoe moet beschikken over eigen artillerie, eigen mitrailleurs, eigen infanterie en eigen pionier troepen.

Schrijver zegt, dat dan ook de tijd, waarin het paard het voornaamste wapen van den Cavalerist was, voorbij is en dat dit wapen door „den schok” geen invloed meer kan uitoefenen op den loop der krijgsverrichtingen.

Hij betoogt verder dat vóór de strategische opheldering de Cavalerie-divisie in verband met de ontwikkeling van het vliegwezen weinig waarde meer heeft, dat echter de taak Cavalerie-divisie niet minder belangrijk is en hoofdzakelijk zal bestaan in:

dekken van vleugels of flanken,

verbinding tot stand brengen tusschen in opmarsch zijnde groepen of tusschen verschillende front gedeelten,

energiek opdringen achter een terugwijkenden vijand,

dekken van den terugtocht,

door omtrekking trachten te ageeren op de flank van den vijand.

Al deze oorlogshandelingen spelen zich af in de „Zône faible” en de Cavalerie mag zich daarbij niet laten verleiden tot een beslissend gevecht, maar moet den strijd voeren zooals bij een terugtrekkende beweging.

Schrijver geeft vervolgens tal van voorbeelden uit den tegenwoordigen oorlog, waarin de Cavalerie een der boven omschreven handelingen heeft verricht. Daarna behandelt hij de vraag, of, waar de Cavalerie uitsluitend vecht als bereden Infanterie, zij dan niet te vervangen is door wielrijders. Hij beantwoordt die vraag ontkennend, omdat:

1°. Vele terreinen, in het bijzonder de Brabantsche, gedurende een groot gedeelte van het jaar ten eenenmale onbruikbaar zijn voor wielrijders, en dit juist de terreinen zijn, waar ze zouden moeten worden gebruikt.

2°. Wielrijdersafdeelingen den steun van Cavalerie behoeven om niet door omtrekking te worden afgesneden; dat zij derhalve, vooral in het gevecht, Cavalerie voor beveiliging noodig hebben.

3°. Dat wielrijders patrouilles, indien zij worden overvallen door de Cavalerie, niet door het terrein weg kunnen komen.

4°. Dat verder de Cavalerie-patrouilles noodig zijn om door verkenning een juist inzicht te krijgen in den toestand.

5°. Dat zelfstandig optredende wielrijdersafdeelingen gevaar loopen een wisse prooi te worden van de vijandelijke Cavalerie.

Om deze redenen, en niet in het minst om de laatste, bepleit schrijver een innige verbinding en samenwerking van Cavalerie en wielrijders.

Hij beveelt aan het vormen van wielrijdersbataljons ter sterkte van ongeveer 500 man en oppert het denkbeeld om de Cavalerie-brigade om te vormen in een Cavalerie-divisie van 2 brigades, elk van 2 regimenten Cavalerie en 2 bataljons wielrijders. Hij wijst dan op de wenschelijkheid, dat deze organisatie bij tijds haar beslag krijgje opdat niet door improvisatie op het laatste oogenblik de samenwerking der samenstellende onderdeelen, maar bovenal de aanvoering van een dergelijk subtiel instrument, dat een „main d'artiste" eischt, in gevaar zou worden gebracht. Schrijver acht dan, in tegenstelling met een elders uitgesproken meening, de toevoeging van Rijdende Artillerie aan de Cavalerie-brigade beslist noodzakelijk, daarbij steunende op eenige voorbeelden uit oorlogs- en manoeuvrepraktijk.

Na in slotconclusies het betoogde kort te hebben samengevat, wijst schrijver er nog op, dat bij een eventueele paniek zich de gelegenheid, voor de Cavalerie kan openen door een aanval te paard het succes te vergrooten, dat echter vooral ook patrouille-commandanten en ordonnansen zich dikwerf te paard door zullen moeten slaan of door het terrein hun weg terug zullen moeten vinden, en dat daarom terecht groote waarde moet worden gehecht aan jacht- en terreinrijden en sprinconcoursen, zijnde er geen beter middel ter voorbereiding tot deze taak.

Tot zoover de schrijver. In de eerste plaats dient toegejuicht te worden het naar onze meening zeer geslaagde pleidooi voor het bestaansrecht der Cavalerie, dit wapen, dat in den laatsten tijd aan aanvallen van verschillende zijden heeft bloot gestaan en waarvan sommige meer tendentieus dan zakelijk kunnen worden genoemd.

De schrijver geeft blijk een diepgaande studie te hebben gemaakt van de taak, die in de toekomst voor de Cavalerie zal zijn weggelegd. Hij las de verschillende moderne schrijvers met oordeel des onderscheids en wist de quintessence van hunne betoogen, dat, waar het om ging, te grijpen en op den voorgrond te plaatsen.

Toch gelooven wij, dat hij het verkennend vermogen der Cavalerie te veel onderschat heeft, althans te weinig heeft doen uitkomen, dat, waar de strategische opheldering — en daarin gaan wij met hem mede — meer aan de aviatiek moet worden overgelaten, de taktische verkenning, vooral bij den bewegingsoorlog, nog voor een zeer groot deel ten laste van het ruiterswapen zal komen. De verschillende argumenten, van andere zijde hiertoe bijgebracht (als ongunstige weersgesteldheid voor luchtverkenning, niet steeds zijn aviateurs bij de hand

voor taktische verkenningen, de zeer groote moeilijkheid van taktische verkenningen op onbekend terrein van uit een groote hoogte, enz. enz.) moge daartoe onder zijn aandacht worden gebracht.

Of in verband hiermede een omvorming der Cavalerie-brigade in een Cavalerie- (lees wielrijders-) divisie van 2 brigades, elk bestaande uit 2 regimenten huzaren (à 3 eskadrons) en 2 bataljons wielrijders, totaal dus 4 bataljons zijnde 2000 (!) wielrijders, aanbeveling zou verdienen, wenschen wij een open vraag te doen blijven. Men vergete niet dat voor de innige samenwerking van de onderdeelen van een gevechtslichaam in de eerste plaats een harmonische samenstelling daarvan noodig is.

Een toevoeging van snel verplaatsbare en goedkoop uit te rusten Infanterie, in casu wielrijders, aan de Cavalerie kan niet genoeg worden aanbevolen. Een toevoeging van Cavalerie aan wielrijders lijkt ons een minder gelukkig geslaagde oplossing van het vraagstuk.

Eindelijk zij opgemerkt dat generaliseeren uit enkele voorbeelden, hetzij uit de krijgsgeschiedenis dan wel uit manoeuvrebeelden, eenigszins gevaarlijk is en tot een organisatie zou kunnen leiden, die in de meeste gevallen niet doeltreffend zou kunnen blijken te zijn.

Alvorens over de taktische praestaties der artillerie een oordeel te vormen, moet men de techniek van dit wapen beheerschen, althans verwerkt hebben.

Toch kan de lezing en herlezing van dit werkje niet genoeg worden aanbevolen, vooral om zijn degelijken inhoud en zakelijken betoogtrant. Het is goed en doorwrocht werk, waar schrill tegen afsteekt marktgeschreeuw met mogelijk persoonlijke bijbedoelingen.

B.